

LATVIJAS MĀKSLAS AKADĒMIJA

Agita Gritāne

MĀKSLINIEKA JĒKABA BĪNES (1895-1955)
DZĪVES GĀJUMS UN DAIĻRADE
LATVIJAS MĀKSLAS, SOCIĀLO UN POLITISKO NOTIKUMU
KOPAINĀ

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Zinātnes doktora (Ph.D) grāda iegūšanai nozarē “Mūzika, vizuālā
māksla un arhitektūra”

Apakšnozare: Mākslas zinātne

Zinātniskais vadītājs / *Scientific Supervisor*
asoc. profesore, Dr.art. Kristīne Ogle

Rīga, 2021

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Mākslas akadēmijā laikā no 2015. gada līdz 2021. gadam.

Darbs sastāv no ievada, divām nodaļām, secinājumiem un nobeiguma, avotu un literatūras saraksta, sešiem pielikumiem.

Darba forma: disertācija Mūzika, Vizuālās mākslas un arhitektūra,
apakšnozare: Mākslas zinātne

Darba zinātniskā vadītāja:

LMA asoc. profesore Dr.art. Kristīne Ogle

Darba recenzenti:

1. Dr. art Jānis Kalnačs; Vidzemes Augstskola
2. Dr.art. Ginta Gerharde – Upeniece; Latvijas Nacionālais mākslas muzejs
3. Dr.art. Nataļja Jevsejeva; Latvijas Nacionālais mākslas muzejs

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2022. gada 18. martā plkst. 15:00 Latvijas Mākslas akadēmijas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Kalpaka blv.13 un attālināti Zoom platformā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Mākslas akadēmijas bibliotēkā Rīgā, Kalpaka bulvārī 13.

LMA promocijas padomes priekšsēdētājs _____/ Eduards Kļaviņš /
promocijas padomes sekretāre _____/ Daina Lāce /

ISBN

© Latvijas Mākslas akadēmija, 2022

© Agita Gritāne, 2022

ANOTĀCIJA

PROMOCIJAS DARBĀ aplūkota mākslinieka Jēkaba Bīnes (1895–1955) biogrāfija, daiļrade un pedagogiskā darbība 20. gs. pirmās puses mākslas, sociālo un politisko notikumu kopainā. Nozīmīga vieta pētījumā atvēlēta nacionālās reliģiskās kustības – dievturības – lomai mākslinieka biogrāfijā un daiļradē.

Bīnes biogrāfija un daiļrade aplūkota 20. gs. pirmās puses sarežģīto politisko notikumu kontekstā, raksturojot izmaiņas mākslas vidē. Promocijas darba izpētei pakļauts apjomīgs Bīnes daiļrades mantojums, izveidots darbu katalogs un mākslinieka rokrakstā veikto pierakstu un pētījumu apkopojums.

ATSLĒGVĀRDI: Jēkabs Bīne, mākslinieks, dievturība, pedagogs, 20. gs. pirmā puse

SATURS

Anotācija	3
Ievads	5
Promocijas pētījuma izklāsts	29
1.nodaļa – Jēkabs Bīne mākslas vēsturē, atsauksmēs un recenzijās	29
2.nodaļa – Jēkabs Bīne – personība, mākslinieks, pedagogs un dievturis	31
Secinājumi un nobeigums	40
Summary of Doctorial Thesis	49

IEVADS

MĀKSLINIEKA JĒKABA BĪNES (1895–1955) dzīve un radošā darbība ir cieši saistīta ar 20. gs. pirmās puses mākslas, sociālo un politisko notikumu kontekstu. Galvenais iemesls pievērsties Jēkaba Bīnes (1895–1955) personības un radošās darbības izpētei bija visaptveroša apcerējuma un monogrāfijas trūkums kopējā Latvijas mākslas vēstures kopainā.

Promocijas darbs turpina aizsāktu Latvijas mākslas vēstures un kultūrvides veidošanās pētniecību, būtiski papildinot ar jaunu informāciju un atzinumiem par mazāk iepazītu, bet daudzpusīgu mākslinieku, mākslas teorētiķi, dievturi un pedagogu Jēkabu Bīni. Šis ir pētījums par pretrunīgi vērtētas un unikālas personības dzīvi un daiļradi kopsakarā ar sava laika politisko, kultūras un sociālo notikumu pieredzi.

Mākslinieka plašās intereses, aktīvā sabiedriskā darbība, ilgā pedagoģiskā prakse un daudzveidīgais radošais mantojums ir viens no piemēriem, kā 20. gadsimta sākumā veidojās indivīda izpratne un uzticība Latvijas valstij. Jēkabs Bīne savu dzīvi un darbu veltīja latviešu tautas identitātes izzināšanai, paliekot pārliecināts par latviešu vēstures un tautas savdabību un patstāvību. Šī ticība izpaudās māksliniecisko ideju saturā, meklējumos un to realizācijā, gan brīžam skaļāk vai klusāk par to runājot, gan gleznojot un domājot. Mākslinieka radošā darbība aizsākās un uzplauka laikā, kad Latvijas mākslas kultūrtelpā bija vērojams klasiskā

modernisma pacēlums. Tomēr māksliniecisko izteiksmes līdzekļu izvēlē Bīne palika uzticīgs Latvijas Mākslas akadēmijas (turpmāk – LMA) Figurālās glezniecības meistardarbnīcas studijās apgūtā akadēmisma pamatiem. Studijās pie viena no pārliecinošākajiem tradicionālistiskās reakcijas paudējiem un jaunā akadēmisma ieviesēja Latvijas mākslas pedagoģijā – LMA profesora Jāņa Roberta Tillberga – mākslinieks Jēkabs Bīne bija apguvis stingrus reālisma glezniecības pamatus, no kuriem apzināti nenovirzījās visā savā radošajā ceļā. Nozīmīga šajā vēsturisko pārmaiņu periodā bija arī katra indivīda, tostarp radošās personības, izpratne par politiskajiem notikumiem un varas režīmiem, spēja reaģēt uz to straujo nomaiņu, ietekmējot cilvēku likteņus, vārda un domu brīvību.

Mākslinieka dzīves pavērsienos būtiska loma bija apstākļiem un situācijām konkrētajā laikā, tādēļ promocijas darbā, raksturojot 20. gadsimta pirmās puses Latvijas sabiedrības, politikas un mākslas vidi, nozīmīga ir vēstures faktu un notikumu analīze, izmantojot pieejamos arhīvu dokumentus, vēstures profesionāļu skaidrojumus, kā arī laikabiedru atmiņas un liecības. Līdz šim iespējami pilnīgi mākslinieka daiļrade, tās mantojuma nozīme kopējā Latvijas mākslas kontekstā nav pētīta. Uzsākot šo darbu, autore par vienu no uzdevumiem izvirzīja pēc iespējas plašāk atklāt un iezīmēt Jēkaba Bīnes personības un daiļrades daudzveidību.

PROMOCIJAS DARBA TĒMAS AKTUALITĀTE – pētījums sniedz padziļinātu ieskatu mākslinieka, pedagoga, dievtura un mākslas

teorētiķa Jēkaba Bīnes biogrāfijā un daiļradē, akcentējot viņa atstātā mantojuma nozīmi latviešu mākslas kopainā. Promocijas darbā apkopoti Bīnes biogrāfijas fakti, analizēts, kādi apstākļi un notikumi ietekmēja mākslinieka uzskatu veidošanos, mākslinieciskā rokraksta nostiprināšanos un personības izaugsmi. Tāpat pētīts, kā Bīnes priekšstati un uzskati ietekmēja viņa politisko, sabiedrisko un pedagoģisko darbību, kā tas atspoguļojās viņa radošajos darbos. Biogrāfijas un notikumu izpēte un analīze dod iespēju interpretēt mākslas darbus, ņemot vērā mākslinieka intereses un/vai piederību kādai organizācijai, interešu grupai. Par Bīni kā patstāvīgu mākslinieku trūkst izvērstāku apcerējumu, viņa daiļrade vairāk pieminēta citu laikabiedru vai mākslas dzīves kopsakarā. Tā kā līdz šim mākslinieka atstātajam radošajam mantojumam un teorētiskajiem pētījumiem nav veltīta padziļināta un vispusīga uzmanība, tie nav arī nopietni izvērtēti saistībā ar sava laika mākslas dzīvi, sociālajām norisēm un vēsturiskajiem notikumiem.

PROMOCIJAS DARBA MĒRĶIS bija izveidot monogrāfisku pētījumu par mākslinieku Jēkabu Bīni, apkopojot maksimāli daudz līdz šim gan zināmo, gan pētniecības procesā jaunatklāto faktu par viņa profesionālo, radošo un personīgo dzīvi 20. gadsimta pirmās puses mākslas kopainā. Lai mērķi īstenotu, bija nepieciešams konsekventi noskaidrot Jēkaba Bīnes kā radošas personības vietu Latvijas mākslas vēsturē. Tādēļ darba gaitā pēc iespējas plašāk tika

iepazīti mākslinieka dzīves notikumi, to loma radošās darbības idejisko pamatu veidošanā.

PROMOCIJAS DARBA UZDEVUMI:

1) iepazīties ar Jēkaba Bīnes mākslas darbiem muzejos, galerijās un privātkolekcijās, tos sistematizēt un izveidot vienotu foto fiksāciju katalogu;

2) kritiski analizēt un izvērtēt informāciju par mākslinieka dzīves gājumu, notikumiem un uzskatiem;

3) analizēt Bīnes teorētiskos pētījumus un to vietu kopējā etnogrāfijas, mitoloģijas un mākslas kritikas pētījumu kontekstā;

4) apkopot un analizēt visas iespējamās dokumentālās liecības, uzklusot laikabiedru, ģimenes locekļu atmiņas un sistematizējot publikācijās pieejamās ziņas par Bīnes personību, radošo un profesionālo veikumu;

5) sniegt ieskatu Latvijas kultūrvēsturiskajos notikumos 20. gadsimta pirmajā pusē, pievēršot padziļinātu uzmanību videi un apstākļiem, kuros dzīvoja un strādāja mākslinieks;

6) analizēt Jēkaba Bīnes atstāto mantojumu, noskaidrot un analizēt svarīgākos ietekmju avotus un analogijas, to variācijas kopsakarā ar laikabiedru darbību un politisko varu pārmaiņām.

PĒTĪJUMA PRIEKŠMETS ir mākslinieka Jēkaba Bīnes dzīves faktu un daiļrades analīzes kopsakarības vispārējā Latvijas mākslas ainā 20. gadsimta pirmajā pusē. Jēkaba Bīnes personīgie uzskati, daiļrades saturs un nozīme Latvijas mākslas kontekstā, vieta

dievturu uzskatu popularizēšanā un vizuālo tēlu radīšanā, kā arī pedagoga loma un ietekme uz jauno paaudzi cieši saistījās ar vēsturiskā laika notikumu izpratni, centieniem savus uzskatus paust un uzturēt atbilstoši iegūtai pieredzei, izglītībai un pārliecībai.

Ņemot vērā autores ilggadējos pētījumus, promocijas darbā ir izvirzīta hipotēze, ka Jēkabs Bīne ir atzīstams par vienīgo latviešu gleznotāju, kurš savā daiļradē apzināti pievērsies dievturības ikonogrāfiskam attēlojumam. Līdz ar to mākslinieks radīja jaunu vizuālo tēlu valodu, radot latviešu nacionālās reliģiskās kustības – dievturības – vizuālo tēlu un ideju atspoguļojumu.

HRONOLOĢISKĀS ROBEŽAS promocijas darba pētījums aptver laikposmu no 19. gadsimta beigām (1895. gada) līdz 1955. gadam, iekļaujot atsauces uz vēlākā padomju perioda un mūsdienu skatījumu un viedokļiem par Jēkabu Bīni. Minētais periods saskan ar mākslinieka Jēkaba Bīnes dzīves laiku.

PROMOCIJAS DARBA TEMATISKĀ, METODOLOĢISKĀ UN FAKTOLOĢISKĀ NOVITĀTE ir oriģināls pētījuma rezultāts gan izvēlētās tēmas, gan faktoloģisko apkopojumu un metodoloģiskās pieejas aspektā. Līdz šim politisko un sociālvēsturisko notikumu radītā ietekme uz mākslinieka Jēkaba Bīnes personību, dzīves apstākļiem, izglītību, idejiskās pārliecības nostiprināšanos, radošo un profesionālo darbību plašāk nav pētīta un sistematizēta. Rekonstruējot vienas personas dzīves izjūtu, notikumu uztveri un

personiskās pārlicības tapšanas nosacījumus, tiek izveidots jauns un oriģināls vēstures interpretācijas pieejas veids, ko var izmantot, analizējot kopējo konkrētā perioda sabiedrības uztveri, domu un dzīves apstākļus. Pētījuma gaitā ir gan iegūti jauni atzinumi, gan precizēti iepriekš akadēmiskā apritē un mākslas vēsturē zināmi fakti. Bīnes daiļrades tēmas un uzskatus spēcīgi ietekmēja gan paša mākslinieka intereses, gan arī laiks, kurā viņš dzīvoja un strādāja. Apveltīts ar izcilām darba spējām, plašu interešu loku un māksliniecisku talantu, Bīne savā daiļradē atklāj vairākas atšķirīgas un sarežģītas 20. gadsimta pirmās puses desmitgades Latvijas mākslas vidē un to izpratnes dažādību tās veidošanās posmā. Mākslinieka dzīvesgājums ir piemērs, kā dramatiskas sociālpolitiskas pārmaiņas spēja ietekmēt radošas personības dzīvi un daiļradi. Pētījums par Jēkaba Bīnes plašajām interesēm, aktīvo sabiedrisko darbību, ilgstošo pedagoģisko praksi un daudzveidīgo radošo mantojumu kalpo kā viens no piemēriem, kā 20. gs. pirmajā pusē veidojās indivīda izpratne un uzticība Latvijas valstij. Pētījumā ir izmantoti arī jau iepriekš apzinātie biogrāfijas fakti un daiļrades sniegums, tos detalizēti precizējot un analizējot laikmeta kopainā.

PĒTĪJUMA GAITA UN IZMANTOTĀS METODES: promocijas darbs ir tapis ilgstošā pētniecības procesā. Tā atsevišķu daļu agrākās versijas ir publicētas akadēmiskos un populārzinātniskos izdevumos, pētījumu rezultāti ir prezentēti vairākās starptautiskās konferencēs. Saņemot arvien jaunus un papildinošus faktus un

informāciju, ir nācies ne reizi vien pārvērtēt un precizēt agrāk paustos secinājumus un faktus. Izstrādājot pētījumu, iespaidu atstājusi arī promocijas darba autores iegūtā izglītība un pieredze mākslas un juridisko zinātņu jomā, studijas politikas zinātnē, plašā darba pieredze menedžmenta un projektu vadībā, kā arī vairāku gadu lektores darbs ar studentiem, pasniedzot Rietumu, Baltijas un Latvijas mākslas vēstures lekciju kursus, mākslas un izstāžu menedžmentu vairāku augstskolu studentiem.

Promocijas darbā izmantoti autores iepriekšējie pētījumu rezultāti Latvijas Mākslas akadēmijas bakalaura darba un maģistra darba ietvaros, uz tiem dotas norādes un atsauces, kā arī atsevišķi materiāli pievienoti izziņai šī darba pielikumos (piemēram – dievturības kā nacionālās reliģijas izpausmes nozīme Latvijā). Gandrīz desmit gadus ilgusī promocijas darba autores pētniecība, publikācijas un pētījumu rezultātos iegūtie fakti un secinājumi ir ļāvuši promocijas darbā apkopot un analizēt lielu faktoloģisko materiālu par Jēkaba Bīnes dzīves faktiem un daiļradi, parādot to plašā 20.gs. pirmās puses sociālpolitisko notikumu kontekstā.

Darba izstrādes gaitā tika izmantotas vairākas mākslas zinātnes pētniecības metodes un to kombinācijas, piemēram, formālā un salīdzinošā (komparatīvā) mākslas darbu analīze, arī kompozicionālā, kontekstuālā un biogrāfiskā analīze.

Šajā darbā par nozīmīgākākajām pētniecības metodēm tika atzītas ikonogrāfiskā, socioloģiskā un vēsturiskā metode. Vienas no senākajām analīzes pamatmetodēm mākslas darbu pētniecībā ir

ikonogrāfiskā un ikonoloģiskā metode, un tās izmantotas arī promocijas darbā. Ikonogrāfiskā metode ļauj noteikt mākslas darbā izmantotos tēlus, kuru atveidojumam tiek meklēti vēstījuma cēloņi, konteksts un simboliskā nozīme. Šī metode visplašāk ir lietota, pētot un rakstot par mitoloģiskā un reliģiskā žanra darbiem. Stilistiskā un ikonogrāfiskā analīzes metode izmantota, izvēloties mākslas darbus un tos interpretējot. Ikonoloģiskā pētniecības metode palīdz atklāt atsevišķu mākslas darbu saturiskos vēstījumus. Šai analīzei par pamatu tika ņemta mākslas vēsturnieka Ervina Panovska (*Erwin Panofsky*, 1892–1968) izstrādātā metode, kas balstās uz trīspakāpju darba vērtēšanu. Šī metode bieži korelē ar kompozicionālās interpretācijas daļu, un darba analīze norit ciešā saiknē ar teorētisko darba satura skaidrojumu.

Salīdzinošā metode izmantota dažādu uzskatu un atziņu salīdzināšanai, bet sistemātiskā metode – savstarpēju kopsakarību meklējumiem. Formālās analīzes rezultātā bija iespējams paplašināt atsevišķu māksliniecisko paņēmieni kontekstuālos skatījumus. Salīdzinošā metode arī lietota, lai izprastu apskatāmā perioda mākslas darbus un teorētiskos pētījumus noteiktā laika dažādās jomās, to kopīgās un atšķirīgās satura, formas un izteiksmes formas. Šī metode ir īpaši noderīga, ikonogrāfiskās izpētes laikā ļaujot salīdzināt konkrēta tēla vai sižeta atainojumu viena autora daiļradē dažādos laika periodos vai dažādu autoru darbos.

Kontekstuālajai analīzei ir būtiska nozīme, pētot Bīnes mākslas darbu un arī teorētisko publikāciju teksta jēgu vispārējā kopainā.

Analītiskās pētniecības metodes izmantotas, lai vērtētu dažādu avotu atziņas. Pētnieciskais materiāls sakārtots un analizēts, pamatojoties uz plašiem un daudzveidīgiem vēstures pētniecības avotiem. Līdz ar to iegūta nozīmīga informācija par vēsturiskiem faktiem, kā arī veikta to apstākļu izvērtēšana. Izmantojot konkrētā vēsturiskā perioda literatūras avotus, ir jāņem vērā, ka tie pauž sava laika uzskatus, atklājumus un zināšanas. No mūsdienu viedokļa raugoties, nereti par atsevišķiem jautājumiem ir gan mainījušies viedokļi, gan nākuši klāt zināšanu un faktu jaunatklājumi un papildinājumi, tomēr, lai skaidrotu un analizētu mākslas darbus un mākslinieka biogrāfiju, ir nepieciešams izprast tolaik pastāvošos uzskatus un pieņēmumus. Tādēļ promocijas darbā vērtēti konkrētā perioda vēsturiskie, politiskie, sociālie un sabiedriskie uzskati, kā arī veikta to kritiskā analīze.

Nozīmīga pētījuma tapšanā bija biogrāfiskā metode, tā pamatoja dažādu humanitāro un sociālo starpdisciplināru metožu kopumu izmantošanu, lai analizētu attiecības starp personas dzīvi un sociālām struktūrām, un vēsturiskiem procesiem. Ar šīs pieejas palīdzību tika labāk izprasti dzīvesstāsti un atmiņu stāstījumi, to mijiedarbe starp personīgajiem biogrāfijas faktiem, atmiņām, sociālajām struktūrām, vēsturiskajiem notikumiem un kultūras telpu, uzsverot Bīnes personības unikalitāti mainīgajā kultūras un

sociālo attiecību tīklā. Biogrāfiskā metode pamato, ka, izprotot atsevišķu personīgu dzīves gājumu, var tikt veidota kopējā sabiedrības vēstures izpratne.

IZPĒTES AVOTU PĀRSKATS: Jēkaba Bīnes personībai un daiļradei uzmanība bijusi veltīta periodiski, ik pa laikam izceļot te vienu, te otru mākslinieka daiļrades jomu. Kopumā aplūkojot mākslinieka dzīves gājumu un viņa piemiņu līdz pat mūsdienām, jāsecina, ka Jēkaba Bīnes vārds periodikā un dažāda veida mākslas un kultūras notikumu apskatos atrodams gandrīz gadsimta garumā, tas nav pazudis dažādos politiskos režīmos un vēsturiskajos periodos.

Cik dažādi bijuši Jēkaba Bīnes dzīves laika politiskie apstākļi, tikpat atšķirīgi var iezīmēt mākslinieka darbību dažādos laika periodos. Neatkarīgās Latvijas valsts gados mākslinieka daiļradi un mākslas darbus vērtēja tālaika mākslas recenzenti un apskatnieki. Bīne turpināja gan aktīvi publicēt savus pētījumus un uzskatus, gan darboties mākslas vidē arī pirmajā padomju okupācijas laikā un nacistiskās Vācijas okupācijas gados. Pēc Otrā pasaules kara, Padomju Savienībai atkārtoti okupējot Latviju, mākslinieks kļuva arvien klusāks un publiski nemanāmāks, un tomēr viņa vārds nepazuda. Arī pēc nāves Jēkaba Bīnes vārdu turpināja iekļaut Latvijas mākslas vēsturē, kā nozīmīgākos sasniegumus akcentējot mākslinieka veikumu lietišķajā mākslā un glezniecībā. Latviešu trimdas periodikā Jēkabs Bīne tika saistīts ar latvietības, ornamenta un vēsturiskās pagātnes izzināšanu un pētniecību. Maz publiskota ir viņa pedagoģiskā darbība, kā arī

līdzdalība dažādos konkrētā laika politiskajos un sociālajos notikumos.

Darbs tapis, izmantojot bagātīgu klāstu oriģināldokumentu un pirmavotu, to izpētes rezultātā iegūto atzinumu, kā arī iepazīstot un analizējot sekundāros avotus. Pētniecības gaitā nozīmīga bija oriģinālo mākslas darbu apzināšana, dokumentēšana un sistematizēšana.

Izmantoto literatūru var iedalīt gan pēc hronoloģiskā, gan tematiskā principa. Lielākās tematiskās grupas ietver publikāciju un dokumentu kopumu par Jēkaba Bīnes daiļradi: mākslinieka darbu un izstāžu recenzijas, kopējās daiļrades apskatus, teorētiskos rakstus par Bīnes glezniecību un lietišķo mākslu, dažādu autoru pētījumus par Bīnes daiļradi un dzīves gājumu. Otrs – hronoloģiskais literatūras iedalījums izmantots saistībā ar Jēkaba Bīnes sabiedrisko darbības atspoguļojumu publikācijās un pētījumos par mākslinieka piedalīšanos dažādās sabiedriskās un valsts organizācijās, piemēram, dievturu organizācijās, Mākslas un rakstu kamerā, vairākās mākslinieku organizācijās – Neatkarīgo mākslinieku vienībā, Mākslas akadēmiju beigušo biedrībā (kas vēlāk pārtapa par Latvju mākslinieku biedrību un “Dardedzi”), kā arī Latvijas PSR Mākslinieku savienībā (no 1945. gada). Atsevišķi apskatīti paša Jēkaba Bīnes pētījumi un atstātie oriģinālmateriāli.

Objektīvu un vispusīgu informāciju sniedz līdz šim nublicētie pirmavoti par mākslinieka personīgo dzīvi un uzskatiem. Plašs oriģināldokumentu klāsts ir pieejams Latvijas

Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvā (turpmāk – LNA LVA), kur nozīmīgu dokumentu glabāšanai ir izveidots atsevišķs Jēkaba Bīnes personas 1757. fonds. Mākslinieka arhīva fondā atrodas dokumenti un liecības no dažādiem dzīves periodiem, tomēr lielākajai daļai datējumi ir pēc 1940. gada. Atsevišķās arhīva lietās glabājas Bīnes vēstules, mākslas darbu oriģināli, projekti, dažādi iesniegumi un darba sarakste. Pēc kara, dzīvojot Kuldīgā, mākslinieks bija pierakstījis atmiņas, kur, balstoties uz konkrētiem biogrāfijas datiem, izveidojis arī precīzu savu darbu uzskaitījumu, norādot to tapšanas gadu, izmērus un – iespēju robežās – atrašanās vietu. Šo manuskriptā apkopoto informāciju pētījuma autore ņēmusi vērā, veidojot mākslas darbu sarakstu, kā arī 3. un 4. pielikumu, kur vairāku gleznu datējumi un nosaukumi ir atšķirīgi salīdzinājumā ar citās publikācijās minētajiem. Nozīmīgu Jēkaba Bīnes domu un klātbūtnes sajūtu sniedz paša mākslinieka 20. gadsimta 50. gados Rīgā rakstītā dienasgrāmata, kurā gandrīz ik dienu viņš pierakstījis savas gaitas, notikumus un izjūtas. Atsevišķās burtnīcās Bīne rakstījis par piedzīvoto darbā, par ceļojumiem un komandējumiem uz Maskavu, Ļeņingradu vai Kijevu, kā arī par braucieniem uz sanatorijām, piemēram, Kislovodskā. Tāpat LNA LVA 1757. fondā glabājas materiāli, kas tika saņemti pēc mākslinieka otrās sievas Annas Bīnes nāves.

Atsevišķos LNA LVA fondos glabājas dokumenti par Jēkaba Bīnes profesionālo darbību, piemēram, 485. fondā atrodamas ziņas

par viņa docenta darbu Latvijas Mākslas akadēmijā no 1942. gada 18. novembra līdz 1944. gada 22. jūnijam.

Darba tapšanas gaitā ir notikušas vairākas intervijas ar Bīnes laikabiedriem, ģimenes locekļiem un bijušajiem audzēkņiem. Šo interviju pieraksti, kā arī sarakstes glabājas pētījuma autores arhīvā. Nozīmīga informācija par mākslinieka personīgo dzīvi un daiļradi laikposmā līdz 30. gadu otrajai pusei tika iegūta no mākslinieka meitas Izas Bīnes privātā arhīva (šobrīd atrodas promocijas darba autores arhīvā). Tāpat vērtīga bija tikšanās ar mākslinieka dēlu Jāni Bīni, gan uzklusot atmiņas par tēvu, gan iepazīstoties ar viņa rīcībā esošajiem materiāliem. Īpaši iepriecināja ģimenes fotoalbumi, ļaujot ielūkoties Bīnes ģimenes un sabiedriskās dzīves norisēs.

Būtisks izziņas avots bija dažādos privātajos arhīvos atrodamās Jēkaba Bīnes rakstītās vēstules un kartītes saviem bērniem Jānim Bīnem un Izai Bīnei, kā arī darba kolēģiem un draugiem. Šīs vēstules palīdz vairāk iepazīt mākslinieku kā ģimenes cilvēku, kā draugu un atklāj viņa dziļākās izjūtas. Par tikpat nozīmīgu, faktus un mākslinieka dzīvi raksturojošu, izziņas avotu nodereja mākslas vēsturnieka Māra Branča veiktās intervijas, to atšifrējumi un sarakste ar Jēkaba Bīnes kādreizējiem skolniekiem gan Kuldīgas daiļamatniecības skolā, gan Kaučmindes Mājturības institūtā (šobrīd promocijas darba autores arhīvā). Laikabiedru atmiņās dzīvāk iezīmējas Jēkaba Bīnes raksturs, pedagoga talants, atsevišķu notikumu interpretācijas un skaidrojumi.

Rakstīto avotu nozīmīga daļa ir arī Bīnes autobiogrāfiskie materiāli – dienasgrāmatas, vēstules, atmiņu pieraksti, radīto mākslas darbu saraksts. Lielākoties tie nav publicēti, kā vienīgais izņēmums minams 2000. gadā izdotajā, Zigurda Konstanta sastādītajā rakstu krājumā “Doma” (5. laidieni) publicētās Bīnes atmiņas “Mans darbs: Jēkaba Bīnes grāmata” ar nelielām redakcijas norādēm un skaidrojumiem.

Saistībā ar Jēkaba Bīnes simtgadi, ieskatu par mākslinieka daiļradi un dzīvi ir sniedzis Māris Brancis 1995. gadā “Preses nama” izdotajā grāmatā “Jēkabs Bīne”. Nelielajā izdevumā apkopotas vispārējas ziņas par mākslinieka biogrāfiju un daiļradi. Izdevumu papildina 20 mākslas darbu attēli, kā arī mākslinieka zīmētās karikatūras. Šis izdevums ir pirmā publikācija, kurā apkopoti nozīmīgākie Jēkaba Bīnes biogrāfijas fakti un sniegts ieskats daiļrades kopainā.

Tomēr, lai veiktu jebkuru mākslinieka pierakstu, laikabiedru atmiņu stāstījumu faktoloģisko – faktu, datu, laika un personu precizitātes un pareizības – pārbaudi, bija nepieciešams padziļināti iepazīties ar papildu literatūru. Ļoti nozīmīga pētījuma tapšanā bija literatūra, kas palīdzēja iegūt kopainu un redzējumu par politikas, mākslas un sociālām norisēm atbilstošajā periodā. Īpaši noderīgi bija nozares zinātnieku pētījumi un skaidrojumi par 20. gadsimta pirmās puses vēsturiskajiem un politiskiem notikumiem Latvijā dažādu politisko varu maiņas apstākļos. Tā kā Jēkaba Bīnes personības tapšanā un nozīmīgākajos dzīves

pagriezienos svarīga loma bija tieši šā vēstures perioda izpratnei, pētījuma tapšanas laikā tika analizēti, iepazīti un salīdzināti dažādi – kā vispārīgi, tā arī tematiski šauri – vēstures pārskati un notikumu skaidrojumi, kuros atrodami gan mūsdienu zinātnieku atzinumi, gan Bīnes laikabiedru mākslas vizuālie piemēri. Tādējādi izdevās iegūt materiālus un faktus, lai veiktu salīdzināšanu, meklējot analogijas un ietekmes.

Izmantojot konkrētā vēsturiskā perioda literatūras avotus, kuros pausti apskatāmā laika uzskati, atklājumi un zināšanas, bija svarīgi atcerēties, ka mūsdienu skatījumā nereti par kādiem jautājumiem ir mainījušies viedokļi, radušies papildu pētījumi un iegūti jauni fakti. Tomēr, lai interpretētu un analizētu mākslas darbus un mākslinieka biogrāfiju, bija nepieciešams iepazīt pēc iespējas plašāku atbilstošā perioda uzskatu kopumu, izprast tālaika būtiskākos notikumus un to, kā konkrētie uzskati ir mainījušies un attīstījušies līdz mūsdienām.

JĒKABA BĪNES RADOŠAIS MANTOJUMS. Lai pilnvērtīgi un padziļināti apgūtu mākslinieka Jēkaba Bīnes radošo mantojumu, līdzās dokumentāriem materiāliem, kas sniedz informāciju par mākslinieka dzīvi, būtiska nozīme ir iespējai redzēt mākslinieka radītos mākslas darbu oriģinālus.

Pievēršoties Jēkaba Bīnes mākslas darbu izpētei, sistematizācijai un vienota kataloga izveidei, bija nepieciešams iepazīt pēc iespējas lielāku mākslinieka radīto oriģināldarbu daudzumu. Tas bija grūts un laikietilpīgs process, jo darbi atrodas

dažādos muzejos, privātajās un publiskajās kolekcijās. Vienkopus lielākā Bīnes mākslas darbu grupa glabājas Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā (turpmāk – LNMM), tā kolekcijā ir 31 glezna. Vairāki darbi ir Kuldīgas novada muzejā, Talsu novada muzejā, Jaņa Rozentāla Saldus Vēstures un mākslas muzejā, Liepājas muzejā, Piebalgas Mākslas darbu krātuvē. Bīnes darinātie lietišķās mākslas izcilākie paraugi redzami Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja pastāvīgajā ekspozīcijā. Liels skaits mākslas darbu ir arī mākslinieka dēla, bijušo audzēkņu un citu Bīnem tuvu cilvēku īpašumā. Vairāki mākslas darbi šobrīd jau pieder nākamajām paaudzēm, mantojot tos no Jēkaba Bīnes laikabiedriem vai audzēkņiem, kuriem nereti gleznas bija dāvinājis pats mākslinieks. Bīnes mākslas darbus regulāri var sastapt mākslas galeriju rīkotajās izstādēs un izsolēs gan Latvijā, gan ārvalstīs, tāpat vairāki darbi atrodas lielākajās Latvijas publiskajās un privātajās kolekcijās, piemēram, Kuldīgas pašvaldības kolekcijā, “Zuzeum” kolekcijā, kā arī vēl citos mākslas galeriju krājumos. Ar īpašu rūpību Jēkaba Bīnes darbus glabā trimdas latviešu ģimenes Amerikas Savienotajās Valstīs un Kanādā. Daļu no darbiem, kuri ir gājuši bojā vai kuru liktenis ir nezināms, ir iespējams identificēt pēc fotogrāfijām, kas publicētas presē vai privātajos arhīvos.

Kopumā promocijas darba izpētē iekļauti visi autori pieejamie (apmēram 800 vienību, t. sk. skices, meti un oriģinālzīmējumi) Jēkaba Bīnes radošie darbi glezniecībā, grafikā un lietišķajā mākslā. Darbu analīzē iespēju robežās bija izmantoti

to oriģināli, bet darbi, kuri izpētes laikā nebija pieejami vai vispār gājuši bojā, tika analizēti, izmantojot reprodukcijas no dažādiem periodikas izdevumiem, izstāžu katalogiem un publikācijām interneta avotos. Lai rekonstruētu atsevišķu, iespējams, bojāgājušu vai zudušu darbu tēmas, izmantoti mākslas darbu nosaukumi, mākslas kritiķu un/vai vēsturnieku skaidrojumi un apraksti, kā arī paša mākslinieka pieraksti. Apkopojot ziņas par Jēkaba Bīnes mākslas darbiem un radošo darbību, ļoti noderīgi bija izstāžu un izsoļu katalogi. Mākslinieka autobiogrāfijā ir minēti vairāk nekā 1000 mākslas darbi, kas tapuši laikposmā no 1915. līdz 1950. gadam. Darbu apraksti ir dažādi, daļai ir norādīta tehnika, izmēri, darba pasūtītājs vai īpašnieks, nereti arī summa, par kādu darbs pārdots, precīza tapšanas vieta un datums, arī mākslinieka idejas vai iedvesmas pamatojums.

PROMOCIJAS DARBA STRUKTŪRA: disertācija sastāv no ievada, divām pamatnodaļām ar vairākām apakšnodaļām, secinājumiem, izmantotās literatūras un avotu saraksta, personu rādītāja un sešiem pielikumiem.

Ņemot vērā Jēkaba Bīnes aktīvo un daudzpusīgo iesaistīšanos sabiedriskos pienākumos, biežās darbavietu maiņas un nepārtraukto radošo darbību, promocijas darba saturs ir iedalīts divās pamatnodaļās. Pirmā nodaļa iedalīta trīs iedaļās, par pamatu ņemot hronoloģisku sadalījumu. Otrās nodaļas apakšnodaļas kārtotas atbilstoši tajā ietvertajai tematiskajai informācijai, kas savukārt sakārtota atbilstoši hronoloģiskajiem

datiem. Tomēr jāņem vērā, ka hronoloģiskā secība atsevišķās nodaļās pārklājas, jo aprakstītie notikumi daudzkārt pārsniedz gan tematiski, gan hronoloģiski izveidoto sadalījumu robežas.

PROMOCIJAS DARBA TĒMA APROBĒTA 18 STARPTAUTISKO UN STARPDISCIPLINĀRO KONFERENČU REFERĀTOS UN DIVĀS PUBLISKĀS LEKCIJĀS.

1. Referāts “Kāpēc ir jāpēta mākslas vēsture? Radoša personība kā sociālpolitisku un mākslas dzīves kontekstu atklājēja. Monogrāfiski par Jēkabu Bīni”, starptautiskā konference “Kultūras krustpunkti XV”, Latvijas Kultūras akadēmija. Latvija, Rīga 2021
2. Referāts “Silent Protest of Propaganda Art. Case Study of Latvian Artist Jekabs Bine During 1945 - 1951.” Konference “Art and The State in Modern Europe.(18th – 21st century)”, Zagrebas Universitāte. Horvātija, Zagreba 2021
3. Referāts “Nacionālo reliģiju atspoguļojums Baltijas mākslā 20. gs. pirmajā pusē”. Starptautiska konference “Idejas un materiāli: Baltijas un citu reģionu kultūru hibriditātes kontekstā”, Latvijas Mākslas akadēmija. Latvija, Rīga 2021
4. Referāts “Sadzīves žanra interpretācijas daudzveidība 20. gs. pirmās puses latviešu glezniecībā”, Daugavpils Universitātes 63. Starptautiskā zinātniskā konference. Latvija, Daugavpils 2021
5. Referāts “Akadēmisms Latvijas Mākslas akadēmijas profesora Tillberga meistardarbnīcu audzēkņu daiļradē”, starptautiska

- konference “Kultūras krustpunkti XIV”, Latvijas Kultūras akadēmija. Latvija, Rīga 2020
6. Referāts “Mākslinieka darbības apstākļi Latvijā 20. gs. pirmajā pusē. Jēkaba Bīnes (1895–1955) piemērs”, zinātniska konference “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi V”; Valmieras muzejs. Latvija, Valmiera 2019
 7. Referāts “The Impartiality of the Diary in the Context of the Interpretation of History and Cultural Life”. 2019 International Academic Conference on Education & Humanities and Social Sciences (WEI-EHSS-Vienna 2019) Austrija, Vīne 2019
 8. Referāts “Representing Time: Art and Artist”, International Conference on Culture and History (ICCH 2017). Spānija, Barselona 2017
 9. Referāts “Shifts of Political Regimes and Art Pedagogy”, Twelfth International Conference on Arts in Society, The American University of Paris and Pantheon Sorbonne University. Francija, Parīze 2017
 10. Referāts “Dievturu idejas latviešu glezniecībā 20. gs. starpkaru periodā”, publiska lekcija/seminārs Valmieras Mākslas muzejs. Latvija, Valmiera 2017
 11. Referāts “Jēkaba Bīnes raksti par mākslu”, Latvijas Mākslas akadēmijas Doktora studiju programmas konference “Pētījumi un atklājumi. Pētījumu metodes.” Latvija, Rīga 2017
 12. Referāts “Dievturība latviešu glezniecībā”, publiska lekcija/seminārs Mūkusalas Mākslas salonā. Latvija, Rīga 2016

13. Referāts "Latvian National Religion (Dievturība) Impact in Latvian Painting Art of the Twentieth Century During the Interwar Period", International Scientific Conference on Cultural Group Behavior Historical Re-Enactment, Contemporary Paganism and Fantasy-Based Movements., Vytautas Magnus University, Kaunas. Lietuva, Kauņa 2016
14. Referāts "Sievietes tēls Jēkaba Bīnes (1895-1955) daiļradē. Biogrāfijas konteksts un interpretācijas", Latvijas Mākslas akadēmijas Doktora studiju programmas konference "Mākslas darbs un tā vēstījums". Latvija, Rīga 2016
15. Referāts "Activity Conditions of the Artists in the First Half of the 20th century in Latvia: Example of Jekabs Bine (1895-1955)", Third International Forum for doctoral candidates in East European art history Berlin, Festsaal of Humboldt Graduate School. Vācija, Berlīne 2016
16. Referāts "Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine", International Scientific Conference, Social Sciences and Arts. SGEM Vienna Hofburg 2016. Austrija, Vīne 2016
17. Referāts "Dievturība kā latviešu nacionālās reliģijas fenomena reprezentācija mākslā 20. gadsimta 20.-30. gados. Jēkaba Bīnes devums un līdzdalība", starptautiskā zinātniskā konference XXVI, zinātniskie lasījumi, Daugavpils Universitāte. Latvija, Daugavpils 2016

18. Referāts “Mākslinieka Jēkaba Bīnes (1895-1955) pedagoģiskā darbība”, Latvijas Mākslas akadēmijas 3. Maģistrantu pētījumu konference. Rīga 2015

PAR PROMOCIJAS DARBA PROBLEMĀTIKU SASTĀDĪTA VIENA MONOGRĀFIJA UN PUBLICĒTI SEŠI RAKSTI ZINĀTNISKOS IZDEVUMOS.

GRĀMATA

Gritāne Agita. Jēkabs Bīne. Sērija: Mākslas vēstures klasika. Izdevniecība “Neputns” 2020. 144 lpp (LV, ENG + 150 attēli)

ZINĀTNISKIE RAKSTI

1. Gritane A. Reflection of National Religions in Baltic Art in the First Half of 20th Century. Latvijas Mākslas akadēmijas starptautiski recenzēts zinātnisko rakstu krājums Nr.4 “Starptautiskās konferences “Ideas and Materials: Cultural Hybridity of the Baltic and Other Regions” speciālizdevums”. Latvija, Rīga 2021.
2. Gritāne A. “Sievietes tēls Jēkaba Bīnes daiļradē.” Latvijas Mākslas akadēmijas zinātnisko rakstu krājums Nr. 3 “Acta Academiae Artium”. Latvija, Rīga 2020. ISBN 978 9934 541 49 0
3. Gritāne A. “Jēkaba Bīnes daiļrade politisko un sociālo notikumu kontekstā” Scriptus Manet 2/2017 Humanitāro un Mākslas zinātņu žurnāls, Liepājas Universitāte ISSN 2256-0564; ISBN 978-9934-569-28-9

4. Gritane A. "Representing Time: Art and Artist" International Journal of Culture and History Vol.3, No. 2&3, 2017. Chief Editor: Prof. Mladen Milicevic. ISSN 2382-6177
5. Gritāne A. "Dievturības atspoguļojums Latvijas glezniecībā 20. gadsimta starpkaru periodā" Komparatīvistikas almanahs Nr. 9 (38). Svētku fenomēns kultūrā. Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule" 2016. ISSN 2255-9388; ISBN 978-9984-14-789-5 (IC Master list; EBSCO)
6. Gritane A. "Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine." 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM 2016, Conference proceedings Book 4 "Arts, Performing arts, Architecture and design" Volume I - History of Arts; Contemporary arts and performing & Visual arts. (pp43-50).

RAKSTS NODOTS PUBLICĒŠANAI:

1. Gritane A. Diversity of Interpretation of the Genre Painting in Latvian Art in the First Half of the 20th Century. Proceedings of the 63rd International Scientific Conference of Daugavpils University; part C "Humanities". Daugavpils, Daugavpils Universitāte, 2021. (EBSCOhost).

SAGATAVOŠANĀ ir divas publikācijas, kuras tiks publicētas 2022. gada laikā:

1. "Silent Protest of Propaganda art. Case study of Latvian artist Jekabs Bine During 1945-1950" ir sagatavota un iesniegta izskatīšanai Zagrebas Universitātes organizētās konferences "Art&State in Modern Central Europe (18th - 21st century)" (Māksla un valsts mūsdienu Centrāleiropā no 18. gs. līdz 21. gs.) starptautiski recenzētā Konferences speciālizdevumā. Izdevumu plānots publicēt 2022. gada pirmajā pusē.
2. "Jēkaba Bīnes loma latviešu ornamenta pētniecībā" ir sagatavota iesniegšanai un izskatīšanai LU LFMI žurnālā "Letonica" Latvijas Mākslas akadēmijas speciālizdevumā "Aktuālie mākslas pētījumi" (recenzēts, indeksēts Scopus, ERIH PLUS un EBSCO datubāzēs). Izdevumu plānots publicēt 2022. gada septembrī.

PROMOCIJAS DARBA TAPŠANA ATBALSTĪTA divos PĒTNIECĪBAS PROJEKTOS – Valsts pētījuma programma "Latvijas kultūra – resurss valsts attīstībai" Nr. VPP-KM-LKRVA-2020/1-003 "Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai" un projekta nr.8.2.2.0/18/A/015 "Stiprināt Latvijas Mākslas akadēmijas akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās" ietvaros.

IZSTĀDE – Promocijas darba autore ir mākslinieka Jēkaba Bīnes 125. gadu jubilejas izstādes "Jēkabs Bīne. Ar mīlestību..." projekta autore, kuratore un izstādes kataloga (24 lpp., t. sk. 15 attēli)

autore. Izstāde norisinājās Kuldīgas Mākslas namā (1905. gada iela 6) no 2020. gada 17. oktobra līdz 2021. gada 3. janvārim. Tajā tika izstādīti dažādu periodu 45 mākslas darbi no Latvijas Nacionālā mākslas muzeja kolekcijas, Mākslas centra “Zuzeum”, Zuzānu kolekcijas un privātkolekcijām. Izstādi kopumā apmeklēja apmēram 550 interesentu. Apmeklētājiem bez maksas bija pieejami 300 kataloga eksemplāri. Izstādes laikā notika vairākas intervijas Latvijas Radio (“Radio Rondo”), Latvijas Televīzijai un Kurzemes reģionālās televīzijas kultūras notikumu raidījumiem.

PROMOCIJAS DARBA PĒTĪJUMA IZKLĀSTS

PIRMĀ NODAĻA: JĒKABS BĪNE MĀKSLAS VĒSTURĒ, ATSAUKSMĒS UN RECENZIJĀS.

Promocijas darba pirmajā nodaļā ir četras apakšnodaļas, kuras veltītas publikāciju pārskatam par mākslinieku Jēkabu Bīni dažādos laika periodos. Darba autore ir centusies izpētīt visas pieejamās publikācijas, kurās minēts kāds no Bīnes biogrāfijas vai daiļrades aspektiem. Jēkaba Bīnes radošais talants un mākslinieciskās spējas nepalika nenovērtētas ne laikabiedru publikācijās, ne vēlākos gados, atceroties mākslinieku piemiņas izstādēs vai pētījumos.

1.1 apakšnodaļa: laikabiedru skatījums uz Bīnes daiļradi.

Sniegts plašs ieskats par publikācijām un recenzijām, kuras parādījās presē un žurnālos 20. gs. pirmajā pusē (?) mākslinieka dzīves laikā. Izvērtējot un sistematizējot plašo publikāciju klāstu, kurās pieminēts Jēkaba Bīnes vārds, jāmin, ka plašāk mākslinieks pieminēts 20. gs. 30. gados izstāžu aprakstos un recenzijās. Saistībā ar izstādēm Bīnes vārds pirmo reizi bija minēts 1923. gadā un 1924. gadā. Vispirms mēnešraksta "Latvijas Saule" hronikas apskatā tika atzīmēts, ka Rīgas pilsētas mākslas muzejs no Neatkarīgo mākslinieku vienības Rudens izstādes savai kolekcijai iegādājies divas Jēkaba Bīnes gleznas – "Puķes" un "Vasaras rīts". Plašākas izstāžu recenzijas un atsauksmes par mākslinieka veikumu lasāmas biedrību ikgadējo izstāžu kopsakarā.

1.2 apakšnodaļa: atceroties un pieminot, ir apkopotas Jēkaba Bīnes radošās darbības laikā publicētās recenzijas un atsauksmes par mākslinieka sniegumu. Padomju perioda publikācijās Jēkaba Bīnes vārds pazuda gan no izstādēm, gan preses aprakstiem. No jauna tas parādījās jau saistībā ar piemiņas izstādēm. Pēc mākslinieka nāves dažādās Latvijas pilsētās tika sarīkotas vairākas piemiņas izstādes – 1969. gadā Tukumā un Rīgā, 1978. gadā Koknesē un Kuldīgā, bet 1986. gadā atklāja Jēkaba Bīnes izstādi Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā. Viņa darbi, galvenokārt portreti, ainavas un sadzīves žanra gleznas, regulāri parādījās padomju laika kopīgās mākslas izstādēs. Nozīmīga loma bija mākslinieka sievas Annas Bīnes izveidotajai memoriālajai istabai Vecbebru sovhoztehnikumā, kurā pastāvīgi glabājās apmēram 30 Bīnes darbu.

1.3 apakšnodaļa: ieskats trimdas periodikā. Vairākas publikācijas par Jēkabu Bīni atrodamas trimdas latviešu periodikā. Īpaši daudz atceres apskatu un piemiņas rakstu parādījās pēc mākslinieka nāves 1955. gada oktobrī.

1.4 apakšnodaļa: mūsdienu publikācijas (no 1991. gada). Apkopoti pēdējās desmitgadēs publicētie raksti un publikācijas par Jēkabu Bīni. Pēc Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanas Jēkaba Bīnes vārds atkal aktīvi tika minēts gan mākslas izdevumos un publikācijās, gan vairākās sarīkotās piemiņas izstādēs. Nozīmīgākā bija 1995. gadā notikusī piemiņas izstāde, veltīta

mākslinieka 100 gadu jubilejai Dekoratīvi lietišķās mākslas muzejā Rīgā.

OTRĀ NODAĻA: JĒKABS BĪNE – PERSONĪBA, MĀKSLINIEKS, PEDAGOGS UN DIEVTURIS.

Promocijas darba otrā nodaļa ir iedalīta piecās apakšnodaļās, no kurām katra iedalīta vairākās iedaļās. Katrā no apakšnodaļām ir aplūkotas nozīmīgākās Bīnes darbības jomas un daiļrade konkrētā laika periodā.

Pirmā apakšnodaļa: personības veidošanās: Rīga (1895–1955). Apakšnodaļa ir veltīta mākslinieka biogrāfijas nozīmīgākajam veidošanās posmam, kas ietver laika posmu no 1895. līdz 1916. gadam. Tajā atsevišķās apakšnodaļās uzmanība pievērsta nākamā mākslinieka bērnībai un pirmās izglītības iegūšanas ceļam. Bīne izglītību sāka apgūt Rīgas pilsētas tirdzniecības skolā, bet mākslas izglītības pamatus apguva Rīgas pilsētas mākslas skolā.

Otrā apakšnodaļa: rakstura rūdījums: Harkova (1916--1920). Raksturots Bīnes dzīves laiks Harkovā no 1916. līdz 1920. gadam. Sākotnēji viņš turpināja mācības Harkovas Mākslas skolā un vēlāk svešumā uzsāka pirmās darba gaitas.

Trešā apakšnodaļa: pieredzes veidošanās un briedums: Rīga (1920–1945). Apakšnodaļa veltīta Bīnes pieredzes veidošanās brieduma periodam (1920–1945), kas tika pavadīts Rīgā. Apakšnodaļa iedalīta, hronoloģiski izdalot vairākus atšķirīgus

dzīves periodus un svarīgākos dzīves notikumus. Tā sadalīta divās sadaļās: Mākslinieka ceļa sākums (1920–1930) un Brieduma perioda aktivitātes (1930–1945). Posms aizsākās ar atgriešanos Rīgā un studijām Latvijas Mākslas akadēmijā. 1926. gadā viņš pabeidza Latvijas Mākslas akadēmijas Figurālās glezniecības meistardarbnīcu. Šī perioda apskatā sniegts ieskats Bīnes ģimenes un personīgās dzīves veidošanās notikumus. Seko apakšnodaļa par Bīnes dalību mākslinieku apvienībās – Neatkarīgo mākslinieku vienībā un Latvju mākslinieku biedrībā. Pieredzes veidošanās posmā Bīnes sāka pedagoģiskā darba gaitas, nodibinot savu Privātstudiju, un sāka pasniegt studiju priekšmetus Latvijas Tautas universitātē. Brieduma perioda sadaļā vairākās iedaļās raksturots Bīnes brieduma perioda aktivitātes laikā līdz 1945. gadam, kad viņš pameta Rīgu. Atsevišķa iedaļa veltīta Bīnes darbībai dievturu organizācijā, uzskatiem un publikācijām. Nākamā iedaļā uzmanība pievērsta mākslinieka 30. gadu periodā publicētajiem rakstiem un apcerējumiem par latvisko ornamentu, dievturību. Tāpat viņš regulāri vērtēja izstādes un konkrētu mākslinieku darbus. Paralēli daudzpusīgai radošai darbībai Jēkabs Bīne bija arī aktīvs mākslas dzīves vērtētājs un uzskatu paudējs. Visvairāk mākslinieks rakstīja 20. gadsimta 30.–40. gados, tomēr arī vēlāk parādījās gan viņa apraksti par mākslas norisēm, gan pētījumu publikācijas. Līdztekus Bīne savus uzskatus izteica arī dažādos sarīkojumos, publiskos referātos un uzrunās. Viņš iesaistījās tobrīd aktuālajās diskusijās par mākslas būtību un tās nozīmi sabiedrībā, aktīvi līdzdarbojās

mākslas vēstures, tās izpratnes skaidrošanā, uzstājoties saistībā ar aktuālākajiem pētījumiem un publikācijām presē. Bīne savas domas skaļi pauda ne tikai Latvijas valsts neatkarības periodā, bet turpināja publicēties un uzstāties arī pirmajā padomju varas gadā un t. s. vācu laikā. Tiesa, katrā politiskās varas periodā tēmas, par kurām mākslinieks runāja, bija atšķirīgas, un tomēr tās visas caurvija dialoga rosināšana ar latvieti par vēsturi, tradīcijām un savas tautas īpašo vietu starp citām tautām.

Būtiska nozīme Bīnes uzskatu veidošanās procesā un daiļradē šajā periodā ieņēma pievēršanās latviešu nacionālās reliģiskai kustībai dievturībai. Dievturu interešu lokā bija Latvijas vēsture, etnogrāfija, mitoloģija, tautas māksla, senais ornaments, tradīcijas. Jēkabs Bīne laika gaitā ar šīm idejām satuvinājās, un līdz ar to mainījās mākslinieka pasaules uzskati, ētisko vērtību mērs. 30. gados mākslinieks jau bija kaismīgs dievturis, kas, protams, atspoguļojās viņa darbos – tajos sāka parādīties latviešu mitoloģijas tēmas. Līdztekus mitoloģisko sižetu attēlojumiem 30. gadu periodā mākslinieka daiļradē Bīnes daiļradē visplašāk pārstāvēti ainavas un sadzīves žanra darbi. Bīnes mitoloģiskajos darbos paustās domas nopietnība un pārliecība sakņojās viņa dzīvesveidā un personiskajā apziņā. Daudz un aktīvi mākslinieks strādāja, iedziļinoties tautas ornamenta ģenēzē. Pētot un atklājot seno zīmju un ornamentu simbolisko jēgu, mākslinieks balstījās uz mitoloģiju, arheoloģiskajām liecībām, vēstures faktiem un plašiem kultūrvēsturiskiem salīdzinājumiem. Laiks, kad par

mitoloģiskajiem sižetiem interesējās Jēkabs Bīne, sakrita ar gadiem, kad bija jūtama atgriešanās pie tā sauktā nacionālā stila, kura izpausmes bija nenoteiktas, atklājoties gan gleznieciskos paņēmienos, gan saturiskās norādēs, gan idejiskos simbolos. 30. gadu sākumā Bīne uzgleznoja vairākus mitoloģijai un senatnei veltītus darbus, kuru saturā, visticamāk, ir meklējama Bīnem tobrīd nozīmīgās dievturu idejiskās pārlicības un uzskatu izpausme. Nenoliedzami, dievturu kustība veicināja mitoloģiskā materiāla studēšanu, izzināšanu un skaidrošanu, līdz ar to palīdzot izprast Bīnes daiļradē sastopamos tēlus, ornamentus un vēstījumus. Idejiski patiesi un spilgti kā personību Bīni raksturo viens no viņa izcilākajiem šī perioda darbiem, 1931. gadā radītais “Dievs, Māra, Laima”. Glezna ir nozīmīga gan kā viens no izteiksmīgākajiem un dziļi simboliskajiem viņa daiļrades darbiem, gan kā vizuāls apliecinājums dievturības centieniem atdzīvināt latvisko dievību garu.

Bīne pats sevi dēvējis par žanristu, un to arī pierāda daiļrades atstātais mantojums – vairākumā gleznu mākslinieks cilvēku attēlojis kādas darbības laikā. 40. gadu sākumā Bīnes darbos noskaņa mainījās, pazuda gaišās krāsas un “bezproblēmu omulība”. Vairākās gleznās, iespējams, ir ierakstīta klusināta un biedējoša sava laika apzinātā tragēdija. Var tikai interpretēt, ko gleznotājs patiesībā domājis, sajūtot iekšējo pretestību notiekošajam, neizpratni vai bailes, un ļaudams to paust atklāti vienīgi krāsu un toņu noskaņai.

Šajā periodā paralēli glezniecībai un grafikai Jēkabs Bīne 30. gadu periodā aktīvi darbojās arī lietišķajā mākslā. Mākslinieks darinājis metus mēbelēm, tekstilijām, keramikai un metāla izstrādājumiem. Visi viņa veidotie lietišķās mākslas priekšmeti balstās uz latvisko ornamentu.

Turpinājumā izsekots mākslinieka darbībai dažādās mākslinieku apvienībās, iedalījums veidots, ievērojot hronoloģisko secību. Šajā apakšsadaļā pētīts Bīnes attiecīgā perioda pedagoģiskais darbs, to iedalot četrās sadaļās – atbilstoši mācību iestādēm, kurās viņš strādāja.

Ceturta apakšnodaļa: Kuldīgas periods (1944–1951). Šī apakšnodaļa atklāj Jēkaba Bīnes dzīves laiku Kuldīgā (1945–1951), šī perioda pedagoģisko un radošo darbību. 1944. gada novembrī Jēkabs Bīne sāka strādāt Kuldīgas vidusskolā par zīmēšanas un mākslas vēstures skolotāju. Šeit viņš bija dažādu priekšmetu skolotājs līdz 1951. gada 16. jūlijam. Paralēli darbam Kuldīgas vidusskolā Bīne sāka strādāt Kuldīgas Daiļamatniecības vidusskolā. Bīne pasniedza kompozīciju un etnogrāfiju Keramikas un rokdarbu nodaļas audzēkņiem. Mācību procesa robežās viņš atrada arī veidu, kā aplinkus runāt par latvisko ornamentu, vēsturi un tautisko piederību. Skolotāja darbā Jēkabs Bīne ir rakstījis detalizētas piezīmes par pedagoģiskā darba organizāciju un mērķiem. Viņš rūpīgi sekoja mācību programmām, bet, lai izpildītu izvirzītos mācību uzdevumus, izmantoja pašu audzēkņu sagatavotus referātus, kas tika pārrunāti. Bīnes rakstītās piezīmes atklāj arī pēckara laika grūtības skolas ikdienā.

Pirmajos padomju gados, kurus Jēkabs Bīne pavadīja Kuldīgā, tapa daudz ainavu, pasūtījuma portretu un ideoloģiskās propagandas kompozīciju. Mainījās to saturs, noskaņa un gleznoto žanru daudzveidība. Pēckara gados samērā daudz tapa pilsētas ainavas. Iespējams, tas tolaik, pēc mākslinieka uzskatiem, bija drošākais žanrs, lai nekļūdītos sižeta izvēlē un varētu droši savas gleznas parādīt izstādēs. Gleznotājs, dzīvojot un strādājot Kuldīgā, ikdienā izpildīja arī pasūtījuma darbus, vai nu gleznojot Leņina un Staļina ģimenes, vai arī veidojot kompozīcijas dažādu pasākumu noformēšanai, bet brīvajā laikā viņš varēja pievērsties pilsētas vides attēlošanai.

Piektā apakšnodaļa: atgriešanās Rīgā (1951–1955). Šeit aptverti mākslinieka mūža pēdējie četri gadi. Pēc tam, kad Jēkabs Bīne tika atlaists no darba Kuldīgas Daiļamatniecības vidusskolā, viņš atgriezās Rīgā. Saprotot, ka Kuldīgā darbu vairs neatradīs, Bīne, pēc draugu aicinājuma, 1951. gada vasarā pārcēlās dzīvot uz Rīgu. Viņa ģimene – sieva, dēls un māte – palika Kuldīgā. Dēls Jānis turpināja skolas gaitas, sieva bija palikusi bez darba un regulāriem ienākumiem, māti Jēkabs Bīne jau uzturēja un atbalstīja daudzus gadus. Rīgā mākslinieks vispirms centās sazināties ar draugiem un paziņām, kas viņam jau agrāk bija ieteikuši atgriezties un arī piedāvājuši darbu

Šī perioda nošķiršana pamatojama gan ar dzīves un darbavietas maiņu, gan šī laika emocionālo un radošo apsīkumu mākslinieka dzīvē. Apstākļu vadīts, Bīne uzsāka jaunu dzīves posmu un pievērsās vitrāžu veidošanai, kā arī mēģināja pielāgoties esošās

sistēmas nosacījumiem. Atgriežoties 1951. gadā Rīgā, Jēkabam Bīnem izpalīdzēja toreizējais kombināta "Māksla" portretu darbnīcas vadītājs Ernests Veilands, kurš pieņēma viņu pie sevis darbā. Tolaik tas no Veilanda puses bija diezgan drosmīgs draudzības žests, jo Bīnes pagātne jau ne reizi vien bija raisījusi padomju varas institūciju aizdomas un pretenzijas. 1951. gada otrajā pusē Ernests Veilands tika pārcelts par vitrāžu ceha vadītāju. Līdzīvi viņam devās arī Jēkabs Bīne, Arnolds Vilkins, Egons Cēsnieks un citi portretu darbnīcas mākslinieki. Strādāt kombināta "Māksla" vitrāžu cehā Bīne turpināja līdz pat mūža pēdējai dienai, paralēli cenšoties atrast laiku, lai gleznotu un pētītu sev tuvās tēmas.

Tomēr radošā dzirksts mākslinieka darbos bija apdzisusi. Šajos gados Bīnes dzīve nosacīti mainījās – viņš pārtrauca vairāk nekā 25 gadus ilgo pedagoga darbu, galvenos radošos un profesionālos spēkus veltot vitrāžu mākslai. Tas bija mākslinieka mūža periods, kurā izpaudās Bīnes centieni pieņemt apkārt notiekošās pārmaiņas un kurš apliecina, ka viņš tās tomēr nespēja saprast. Vitrāžu cehā mākslinieks kopā ar kolēģiem pildīja PSRS oficiālos pasūtījumus. Darbs pie vitrāžām bija gan tehniski, gan tematiski sarežģīts. Pēc Bīnes pierakstiem, var secināt, ka šajā darbā radošā brīvība netika pieļauta. Katra detaļa kompozīcijā tika saskaņota un pārbaudīta. Būtībā mākslinieka uzdevums bija kļūt par teicamu atbilstošā zīmējuma un kompozīcijas tehnisko izpildītāju. Pasūtījumu netrūka, ceha mākslinieki noformēja un darināja vitrāžas gan Maskavas metro stacijām, gan Latvijas PSR paviljonam

Vissavienības lauksaimniecības izstādē Maskavā u. c. Izpildītie darbi šiem māksliniekiem sagādāja slavu un arvien jaunas pasūtījumu iespējas visā Padomju Savienībā.

Padomju gados Jēkabs Bīne centās dzīvot klusāk, netika publicēti viņa raksti, pavisam retas bija lekcijas. 1951. gadā, atgriezies Rīgā, mākslinieks centās dzīvot mierīgi un noslēgti, veltīja sevi darba vitrāžu mākslā un vakaros turpināja seno ornamentu pētījumus. Tomēr 1952. gada 29. decembrī Bīnes uzstāšanās Mākslas darbinieku namā un nolasītā lekcija par ornamentu izsauca neizpratni un radīja sarežģījumus. Minētais notikums apliecina padomju laika nesaudzējošo attieksmi pret personisko domu brīvu paušanu. Arī šoreiz Bīnem izdevās izgrozīties, lai izvairītos no nepatīkšanām. Tomēr kārtējo reizi bija jāuzklausā savu domu un uzskatu nepareizības un nederīguma apliecinājumi.

DARBA NOBEIGUMĀ, balstoties uz pētniecības gaitā apkopoto informāciju, izteikti secinājumi par Jēkaba Bīnes dzīvi un daiļradi atbilstošā laikposma notikumu kopainā. Promocijas darba autores sastādīts personu rādītājs.

Promocijas darbam pievienoti **seši pielikumi**. Pirmais pielikums ir īss Jēkaba Bīnes dzīves faktu un darbības atspoguļojums, iekļaujot māksliniecisko darbību – piedalīšanos mākslas izstādēs, kā arī notikušās Bīnes piemiņas izstādes. Otrajā pielikumā parādītas mākslinieka personiskās fotogrāfijas. Trešajā un ceturtajā

pielikumā ir redzams vizuālais materiāls, kurā apkopotas Bīnes mākslas darbu reprodukcijas. Divos attēlu pielikumos kopumā iekļauts vairāk nekā 500 disertācijā analizēto vizuālās mākslas darbu paraugu, kā arī izveidots attēlu saraksts un visu pieejamo mākslinieka radīto darbu katalogs. Piektajā pielikumā ietverti Jēkaba Bīnes oriģinālpētījumi un pierakstu burtnīcu piemēri dažādu ornamentu, simbolu un tēmu izpētē. Sestajā pielikumā iekļauti promocijas darba pamattekstā neiekļautie pētījuma materiāli, kas padziļinātāk raksturo apskatāmā laika perioda notikumus. Ne visi pielikumos iekļautie attēli ir analizēti vai pieminēti promocijas darbā, tomēr autore uzskatīja, ka pēc iespējas plašāka pieejamo attēlu iekļaušana promocijas darba pielikumos palīdz veidot pilnīgāku ieskatu un saglabāt to kā vienotu avotu Jēkaba Bīnes mantojuma apzināšanai.

SECINĀJUMI UN NOBEIGUMS

Promocijas darbs veltīts līdz šim maz atklātam un mākslas vēsturē pētītam māksliniekam, pedagogam un dievturim Jēkabam Bīnem. Tajā analizēti mākslinieka dzīves gājuma galvenie notikumi un daudzveidīgā daiļrade, kā arī vērtēta viņa sabiedriskā darbība saistībā ar vēsturiskajām un politiskajām pārmaiņām 20. gadsimta pirmajā pusē.

1. Jēkaba Bīnes agrīnās daiļrades ceļš aizsākās, mācoties Vilhelma Purviša vadītajā Rīgas pilsētas mākslas skolā un Harkovas pilsētas mākslas skolā. Tomēr Bīnes radošais rokraksts un stilistiskā virziena stingrība nostiprinājās Latvijas Mākslas akadēmijā, studējot profesora Jāņa Roberta Tillberga Figurālās glezniecības meistardarbnīcā. Daiļradē visus turpmākos gadus viņš palika uzticīgs akadēmiskai ievirzei un turpināja būt reālists. Par Bīnes māksliniecisko izteiksmes līdzekļu nozīmīgu elementu kļuva stingrs zīmējums, kas ir jebkuras viņa kompozīcijas pamatā. Mākslinieks nebaidījās eksperimentēt ar spilgtām, kontrastējošām krāsām, bet nekad nepieļāva atkāpes no zīmējuma precizitātes un tā amatnieciskās pareizības. Savu māksliniecisko rokrakstu Bīne būtiski nemainīja – dažos daiļrades posmos ir vērojami jauni mākslinieciski stilistisko līdzekļu meklējumi, galveno uzmanību pievēršot sarežģītu kompozīciju izvēlei vai brīvāku otas triepienu pašvērtībai.

2. Latviešu mākslas kontekstā Jēkabu Bīni var uzskatīt par mākslinieku, kurš savu radošo darbību pilnībā veltījis centieniem

mākslas darbos iemiesot latviešu pasaules skatījumu, senās tautas atziņas un vēstures notikumus. 20. gadsimta starpkaru periods latviešu vizuālajā mākslā raksturojams gan kā modernisma uzplaukuma, gan nacionālās identitātes meklējumu un pašnoteikšanās jautājumu risināšanas laiks. Bīne piederēja pie to mākslinieku daļas, kuri mākslā saskatīja iespēju paust savus uzskatus par aktuālo jautājumu – kādai jābūt nacionālai mākslai. Lai izteiktu un pamatotu savas atziņas un idejas, mākslinieks pievērsās tautas mitoloģijas un vēstures pētniecībai, radot savu skatījumu par latvisku mākslu un tautas nākotni.

3. Bīnes personības un daiļrades attīstībā nozīmīgi bija 20. gadsimta pirmās puses vēstures notikumi. Šajā laikā viņš savus uzskatus un personisko pārliecību pauda ne tikai mākslas darbos, bet arī vairākos izdevumos, kur aktīvi publicēja gan radītās teorijas, gan jaunākos pētījumus, par tiem stāstīja dažādos sarīkojumos, līdztekus darbojoties dievturu kustībā, kuru arī vadīja. Jāatzīmē, ka 20. gadsimta starpkaru periodā mitoloģiskais žanrs mākslā bieži tika proponēts kā latvisks, un arī tā ideoloģiskā ievirze atbilda vēlamam priekšstatam par nacionālu mākslu. Bīne bija viens no šādu uzskatu darbīgākajiem aizstāvjiem un redzamākajiem pārstāvjiem.

4. Spilgti mitoloģisko tēmu vizuālie atspoguļojumi un plašu publicēto tekstu mijiedarbība, ko papildināja paša mākslinieka radītais ikdienas tēls, izveidoja Jēkaba Bīnes kā mākslinieka un dievtura simbolisku nozīmi. Viņa paveiktais dievturu vizuālā tēla

radīšanā un jaunas mitoloģijas– neomitoloģijas – popularizēšanā ir vērtējams kā viens no nozīmīgākajiem ieguldījumiem Jēkaba Bīnes mākslinieciskās daiļrades mantojumā. Spilgts piemērs ir Bīnes glezna “Dievs, Māra, Laima”, kuru kā dievturu simbolisko identitātes apliecinājumu izmantoja gan padomju gados trimdas dievturu organizācijas, gan mūsdienu dievturu draudze. Būtiska Bīnes mitoloģiskā žanra darbu komponente ir folkloras konteksta klātbūtne vai norāde uz to. No visai plašā mitoloģisko tēlu daudzuma, kas atrodams folklorā, kopumā mākslinieks savā daiļradē izmantojis tikai nelielu skaitu. Viņa darbos ir atrodami tikai seši galvenie mitoloģiskie tēli – Dievs, Māra, Laima, Ūsiņš, Mārtiņš, Pērkons. Mākslinieks, saglabājot šo tēlu tekstuālos aprakstos minētās iezīmes un funkcijas, piešķīris tiem atbilstošus atribūtus un radījis jaunu vizuālo veidolu. Papildus atribūtiem viņš izmantojis simboliskus ornamenta elementus, kas mākslas darba struktūrā uzskatāmi par zīmēm ar lielāku nosacītības pakāpi. Vairākos teorētiskajos pētījumos Bīne ir pamatojis savu izveidoto zīmju semantikas nozīmi, to rašanās vēsturi un izmantojumu. Vizualizējot latviešu dievības, tās ir atspoguļotas gan sižetos ar rituālu nozīmi, gan saistībā ar cilvēka ikdienas norisēm. Bīni var uzskatīt par mitoloģisko tēlu – Dieva, Māras, Laimas – ikonogrāfijas aizsācēju. Ņemot vērā salīdzinoši īso periodu, kurā mitoloģiskais žanrs attīstījās, kļūstot populārs, neizveidojās ļoti stingri un noteikti tēlu kanoni. Tomēr Bīnes izveidotās trijotnes – Dieva, Māras, Laimas – kompozīcija bieži kalpo par šo latvisko dievību

attēlojuma vizuālo piemēru. Mākslinieka radītie mitoloģiskie tēli ir antropomorfi, ar cilvēku pasaulei raksturīgām darbībām, gērbti tautastērpos (gan etnogrāfiskos, gan stilizētos).

5. Jēkabam Bīnem bija raksturīga reālistiska un konkrēta domāšana, savos mitoloģiskajos darbos viņš literāri tieši atainoja senlatviešu dievības un tradīcijas. Šo darbu personāži ir pašpārliecināti, braši un strādīgi tautas pārstāvji. Latviskā klātesamība (maizes klaips, māla trauki vai latviskas sētas pagalms) sajūtama arī Bīnes gleznotajās klusajās dabās un ainavās. Tomēr pārsvarā mākslinieks pievērsies sadzīves žanra glezniecībai. Nereti viņa mākslas darbi radīti, balansējot uz smalkas robežas, kur dziļš, pilnvērtīgs un apzināts skaistums ātri varētu kļūt pašmērķīgs un dekoratīvs. Taču Bīne šo trauslo robežu nekad nepārkāpa, spējot savā mākslā līdzsvaroti un profesionāli atklāt ne tikai skaistuma kā estētiskas kategorijas saturu, bet arī radīt vizuāli pievilcīgus, idejiski pārliecinošus darbus.

6. Nozīmīga bija Jēkaba Bīnes sabiedriskā darbība, jo īpaši dievturu organizācijā. Viņa ticība un pārliecība, ka tautas nākotnei jābalstās uz pagātnes pieredzi un zināšanām, tika atklāti pausta presē, publiskos iknedēļas un citos pasākumos. Tolaik aizsāktā kustība ir dzīva un populāra arī mūsdienās. Dievturu ideoloģiskais dibinātājs Ernests Brastiņš bija tuvs Jēkaba Bīnes draugs un domubiedrs. Dievturības aizsākto uzskatu un tradīciju saglabāšanās līdz pat mūsdienām var būt interesanta turpmākā pētījuma tēma. Šāds pētījums būtu veicams plašākā – starpnozaru

zinātņu (mākslas vēstures, antropoloģijas, reliģijas un socioloģijas) – skatījumā. Atsevišķi analizējama ir Bīnes un Brastiņa aizsāktā un veidotā, uz ornamentu un folkloru balstītā mitoloģiskā sistēma un tās mūsdienu izpausmes. Promocijas darba iesāktā izpēte paver iespējas turpināt padziļinātu pētniecisko darbu par ornamenta nozīmi un mitoloģisko simbolu skaidrojumiem un daudzveidību 20. gadsimta pirmās puses vizuālajā mākslā.

7. Vairākos Jēkaba Bīnes mākslas darbos var konstatēt dažādu diskursu mijiedarbību, un vizuālais diskurss nereti ir saistīts ar kristīgo tradīciju, bet verbālais sakņots latviešu folklorā; vai arī otrādi. Mākslinieks nereti savos darbos atļāvās aizgūt reliģisko priekšstatu vizualizācijas sistēmas, pielāgojot to izteiksmes formas mitoloģisko dievību vai tēlu attēlošanai (sudrabotais fons “Dievs, Māra, Laima”, Cesvaines luterāņu baznīcas altārglezna, kurā Dievmātei kājas apautas pastalās un fonā stāv Jānis linu kreklā ar prievīti). Šāds konflikts reliģisko vai mitoloģisko tēlu – dievību – attēlojumā visdrīzāk jāuzskata par neapzinātu, jo mākslinieka iecere bijusi, pamatojoties uz plaši zināmiem principiem, nepārprotami attēlot dievišķo.

Kopumā dievturības atziņu izmantošanu 20. gadsimta 20.–30. gadu latviešu glezniecībā nevar dēvēt par īpaši populāru vai sistemātisku. Šajā periodā, kas raksturojams kā vispārējs latviskā un nacionālā stila meklējumu laiks mākslā, dievturi aktīvi centās popularizēt savus reliģiskos uzskatus, gan dažādi tos propagandējot (preses un citos izdevumos, publiskās lekcijās u. c.),

gan tiecoties savas atziņas paust radošajā darbā. Vēlme apliecināt nacionālo identitāti mākslā saskanēja ar dievturu izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem.

8. Mākslinieka interese par senlatviešu folkloru un ornamentu izpaudās arī lietišķajā mākslā, veiksmīgi to apvienojot ar ražošanas nosacījumiem. Par panākumiem liecināja saņemtie apbalvojumi lietišķās mākslas nozarē.

9. Nozīmīga loma promocijas darba tapšanā bija Jēkaba Bīnes audzēkņu un laikabiedru atmiņu stāstījumiem, kas palīdzēja rekonstruēt mākslinieka rakstura iezīmes, uzskatu patstāvību un attieksmi pret sava laika notikumiem. 1926. gadā, pabeidzis Latvijas Mākslas akadēmiju, viņš uzsāka pedagoga gaitas un turpināja strādāt dažādās mācību iestādēs (Kaucmindes Mājturības seminārā, Rīgas Daiļamatniecības skolā un Kuldīgas Daiļamatniecības skolā) līdz pat 1951. gadam, sniedzot vērtīgu ieguldījumu pedagoģiskajā darbā.

Promocijas darbā iezīmēti interesantākie notikumi saistībā ar mākslinieka pedagoģisko darbu. Kā pedagogs Bīne bijis ļoti zinošs, iejūtīgs un atsaucīgs, viņš pratis ieinteresēt un aizraut apkārtējos. Strādājot par skolotāju, arī pirmajos padomju gados Bīne turpināja pētīt etnogrāfiju, stāstīt par latviešu ornamenta nozīmi. Tomēr, apzinoties tēmas bīstamību, viņš centās to darīt netiešāk, ārēji pakļaujoties jaunajām varas prasībām. Jēkabs Bīne mācīja gan praktiskos mākslas priekšmetus – zīmēšanu,

kompozīciju, gleznošanu-, gan teorētiskos – mākslas vēsturi, etnogrāfiju.

10. Bīne aktīvi iesaistījās Latvijas mākslas dzīvē, par to liecina viņa piedalīšanās un darbība dažādās mākslas organizācijās un apvienībās. Latvijas neatkarības laika sākumā viņš bija viens no Neatkarīgo mākslinieku vienības biedriem, vēlāk kopā ar domubiedriem izveidoja Latvju mākslinieku apvienību un bija tās priekšsēdētājs. Kārļa Ulmaņa īstenotā autoritārā režīma periodā mākslinieks ieņēma Rakstu un mākslas kameras Vizuālās mākslas sekcijas priekšsēdētāja vietnieka amatu, bet nacistiskās Vācijas okupācijas laikā vadīja Latviešu tēlotājas mākslas kooperatīvu.

11. Izsekojot mākslinieka radošajam darbam, var secināt, ka 20. gadsimta 20.–30. gadu periods bija viņa daiļrades uzplaukuma laiks, kad savu idejisko pārliecību viņš varēja brīvi paust gan teorētiskos pētījumos, gan mākslas darbos. Tolaik tapušas plašāk pazīstamās un kritiķu novērtētākās gleznas, kurās parādījās Bīnem raksturīgie vēsi zilganpelēkie toņi, lakoniskā formveide un tēlu monumentalitāte. Viņa darbi bija redzami izstādēs, notika arī vairākas personālizstādes. Vēlākos gados politiskās un kultūras dzīves pārvērtības mākslai izvirzīja citas prasības, valdības attieksme pret visām nacionālajām izpausmēm nebija viennozīmīga. Tā bija noliedzoša pret dievturu centieniem atjaunot latviskos pasaules un dzīves uzskatus. Lai turpinātu

strādāt, Bīne centās pielāgoties apkārtējiem nosacījumiem, tomēr brīvs viņš varēja būt tikai domās un klusībā arī darbos, kur izteica savu idejisko pārliecību. Padomju varas gados mākslinieka radošais gars pierima, viņa darbi kļuva mazāk emocionāli, bez dziļākiem simboliskiem meklējumiem un radošas iedvesmas. Tomēr dažos mākslas darbos izlauzās arī Bīnes slēptākie uzskati, notiekošā neizpratne un iekšējais protests.

1945. gadā mākslinieks pārcēlās uz dzīvi Kuldīgā un sāka strādāt Kuldīgas Daiļamatniecības skolā. Tā kā šajā periodā Bīne bija nodarbināts pedagoga pienākumos, viņš glezniecībai pievērsās mazāk – pamatā tapa ainavas, klusās dabas un tālaika politiskā pasūtījuma darbi. 1951. gadā Jēkabu Bīni no darba Kuldīgā atlaida, un darba meklējumos viņš bija spiests atgriezties Rīgā, kur sāka strādāt kombināta “Māksla” vitrāžu cehā. Pa dienu nācās pildīt ar darba pienākumiem saistītos politiskās propagandas darbus, bet vakaros mākslinieks gleznoja agrāk tapušo mitoloģisko kompozīciju variācijas, pētīja ornamenta satura nozīmi un izcelšanos. 1953. gadā Bīnes nolasītā lekcija par ornamenta saturu izraisīja asus konfliktus un domstarpības ar tālaika mākslas funkcionāriem. Aktualizējās jautājums par viņa izslēgšanu no Mākslinieku savienības, tomēr tas nenotika, visticamāk, pateicoties tuva drauga atbalstam. 1955. gada vasarā par teicamu darbu vitrāžu mākslā Jēkabs Bīne tika apbalvots ar Latvijas PSR Nopelniem bagātā mākslinieka nosaukumu. Iekšējo konfliktu salauzts, Jēkabs Bīne mira pēkšņi 60 gadu vecumā. Šie notikumi

pierāda, ka padomju varas apbalvojumi un dotā iespēja strādāt ar varai nozīmīgiem projektiem uzskatāmi nevis par uzticību māksliniekam, bet par centieniem izmantot personu kā instrumentu savu ideoloģisko mērķu sasniegšanai un uzskatu kontrolei.

Jēkabs Bīne nodzīvoja īsu, bet piepildītu mūžu, pateicoties gan harismātiskas personības rakstura īpašībām, draudzībai un atvērtībai, gan centīgam darbam. Aiz sevis viņš atstāja bagātu radošo mantojumu, nozīmīgu ieguldījumu tautas pašapziņas veidošanā, vēstures izpētē un pedagogijā.

ART ACADEMY OF LATVIA

Agita Gritāne

LIFE PATH AND CREATIVE WORK OF ARTIST JĒKABS BĪNE
(1895-1955) IN THE CONTEXT OF THE ARTISTIC, SOCIAL
AND POLITICAL EVENTS IN LATVIA.

Summary of Doctoral Thesis

Scientific Supervisor

Dr. art. Kristīne Ogle

RIGA, 2021

The doctoral thesis was carried out at the Art Academy of Latvia from 2015 to 2021.

The thesis contains the introduction, two chapters, conclusions, bibliography and six appendices.

Form of the thesis: dissertation in the field of Music, Visual Arts and Architecture, subfield – Art History

Supervisor: Dr. art. Kristīne Ogle, Art Academy of Latvia

Reviewers:

1. Dr. art Jānis Kalnačs; Vidzeme University of Applied Sciences
2. Dr.art. Ginta Gerharde – Upeniece; Latvian National Museum of Art
3. Dr.art. Nataļja Jevsejeva; Latvian National Museum of Art

The thesis will be defended at the public session of the Doctoral Committee of Art Academy of Latvia, at Art Academy of Latvia, Kalpaka blv.13, Rīga on March 18, 2022.

The thesis is available at the Library of the Art Academy of Latvia, Kalpaka blvd. 13, Riga.

This thesis is accepted for the commencement of the degree of Doctor of philology on March 19th, 2019 by the Doctoral Committee of Literature, Folklore and Art, University of Latvia.

Chairman of the Doctoral Committee _____/ Eduards Kļaviņš /

Secretary of the Doctoral Committee _____/ Daina Lāce /

© Art Academy of Latvia, 2022

© Agita Gritāne, 2022

ABSTRACT

IN THIS THESIS, I reflect the biography, creative work, and pedagogical activities of the artists Jēkabs Bīne (1895–1955) in the first half of the 20th century in the field of the arts, social and political events. An important place in the research is given to the role of the national religious movement Dievturība in the artist's biography and work.

The biography and writing of the Bīne are addressed in the context of the difficult political events of the first half of the 20th century, describing changes in the arts environment.

Bīne's biography and work are discussed in the 20th century in the context of complex political events in the first half, describing changes in the artistic environment.

The research of the doctoral dissertation is subject to the extensive heritage of Bīne's creative artworks, a catalogue of works and a summary of the artist's handwritten notes and research have been created.

KEYWORDS: Jēkabs Bīne, artist, Dievturis, educator, art first half of 20th century

CONTENTS

Abstract	51
Introduction	53
Chapter breakdown	
Chapter 1	78
Chapter 2	80
Conclusion	89

INTRODUCTION

The life and creative activity of the artist JĒKABS BĪNE (1895–1955) is closely connected with the 20th century artistic, social, and political events. The main reason for focusing on the study of the personality and creative activity of Jēkabs Bīne (1895–1955) was the lack of a comprehensive reflection and monograph within the history of Latvian art.

The dissertation continues the research on the history of Latvian art and the formation of the cultural environment, significantly supplementing it with new information and opinions about the lesser known but versatile artist, art theorist, Dievturis (national religion *Dievturība* movement member) and educator Jēkabs Bīne. This is a study of the life and work of a controversial and unique personality in the context of the political, cultural, and social events of the time.

The artist's broad interests, engagement in social activism, long pedagogical practice and diverse creative heritage are some of the examples of how an individual's understanding and trust in the Latvian state developed at the beginning of the 20th century. Jēkabs Bīne devoted his life and work to exploring the identity of the Latvian people, remaining convinced of the originality and independence of Latvian history and nation. This faith was expressed in the content of his artistic ideas, in their search and realization, not only through talking about it, but also through painting and thinking. The artist's creative work began and

flourished at a time when the rise of classical modernism was observed in the culture of Latvian art. However, in choosing artistic means of expression, Bīne remained faithful to the artistic foundations he acquired during his studies in Figural Painting at the Art Academy of Latvia (hereinafter – LMA). Under the tutelage of LMA professor Jānis Roberts Tillbergs, Jēkabs Bīne mastered the basics of realism painting, from which he did not consciously deviate during his entire creative career. Of high importance during this historical period of change was also each person's understanding of the political events and regimes of power, and the ability to adapt to unexpected changes that would affect people's circumstances, freedom of speech and thought.

The circumstances and conditions of the time played an important role in the events of the artist's life, therefore in describing Latvian society, politics, and art environment in the first half of the 20th century the analysis of historical facts and events using the available archival documents, explanations from history professionals, as well as memories from contemporaries is crucial. Until now, the full significance of the artist's and its heritage in the general context of Latvian art has not been studied. At the beginning of this work, one of the tasks of the author was to discover and mark the diversity of Jēkabs Bīnes personality and creativity as widely as possible.

RELEVANCE OF THE TOPIC OF THE DOCTORAL THESIS. The research provides an in-depth insight into the biography and

creative work of the artist, pedagogue, Dievturis and art theorist Jēkabs Bīne, emphasizing the importance of his legacy in the Latvian art community. The dissertation summarizes the facts of Bīne's biography, analyzes the circumstances and events that influenced the formation of the artist's views, the strengthening of the artistic signature and the growth of his personality. Furthermore, how Bīne's ideas and beliefs influenced his political, social and pedagogical activities, as reflected in his creative work was also studied. Research and analysis of biography and events provide an opportunity to interpret works of art, taking into account the artist's interests and / or involvement in an organization or interest group. Bīne, as an independent artist, lacks a more detailed reflection, his work is often mentioned in the context of the life of other contemporaries or art in general. As the creative heritage and theoretical research left by the artist have not been given in-depth and comprehensive attention, they have not been properly considered in the context of the artistic life, social developments, and historical events of his time.

THE PURPOSE OF THE DOCTORAL THESIS was to create a monographic study of the artist Jēkabs Bīne, summarizing as many facts as possible, both known and newly discovered in the research process, about his professional, creative, and personal life in the first half of the 20th century. In order to achieve the goal, it was necessary to consistently find out the place of Jēkabs Bīne as a creative personality in the history of Latvian art. Therefore, in the

course of the work, the events of the artist's life and their role in the formation of his ideological basis of creative activity were introduced as widely as possible.

TASKS OF THE DOCTORAL THESIS:

1) to get acquainted with the works of art of Jēkabs Bīne in museums, galleries and private collections, to systematize them and to create a unified catalogue of photo fixations;

2) to critically analyze and evaluate information on the life, events and beliefs of the artist;

3) to analyze Bīne's theoretical research and its place in the general context of research in ethnography, mythology and art criticism;

4) to compile and analyse all possible documentary evidence by listening to the memories of contemporaries, family members and systematizing the information available in the publications on Bīne's personality, creative and professional performance;

5) to provide insight into the cultural and historical events of Latvia in the first half of the 20th century, paying in-depth attention to the environment and conditions in which the artist lived and worked;

6) to analyse the legacy of Jēkabs Bīne, to find out and investigate the most important sources of influence and analogies, and their variations with respect to the activities of contemporaries and changes in political power.

THE SUBJECT OF THE RESEARCH is the connection between the life events and analysis of the artists Jēkabs Bīne work in the general Latvian art scene in the first half of the 20th century. Jēkabs Bīne's personal views, art content and significance of creative work in the context of Latvian art, place in popularizing the views and creating visual images of Dievturība, as well as his teacher's role and influence on the young generation were closely related to the understanding of historical events, as well as efforts to express and maintain one's views and confidence.

By considering the author's long-term research, the dissertation hypothesizes that Jēkabs Bīne is the only Latvian painter who has consciously focused on the iconographic depiction of Dievturība in his work. Thus, the artist created a new language of visual images, creating a reflection of the visual image and ideas of the Latvian national religious movement – Dievturība.

The CHRONOLOGICAL BORDER of the doctoral thesis covers the period from the end of the 19th century (1895) to 1955, including references to the later Soviet period and modern views and opinions about Jēkabs Bīne. This period coincides with the life of the artist Jēkabs Bīne.

THE THEMATIC, METHODOLOGICAL AND FACTOLOGICAL NOVELTY OF THE DOCTORAL THESIS is an original result of the research both in terms of the chosen topic and the factual summaries and methodological approach undertaken. Until now,

the impact of political and socio-historical events on the personality, living conditions, education, strengthening of ideological convictions, creative and professional activities of the artist Jēkabs Bīne has not been widely studied and systematized. Reconstructing one's sense of life, perception of events and the conditions for creating personal beliefs creates a new and original way of interpreting history that can be used to analyse the general perception, thought and living conditions of society in a given period. In the course of the research, new findings have been obtained, as well as previously known facts in academics and art history have been specified. The themes and views of Bīne's work were strongly influenced by the artist's own interests as well as the time in which he lived and worked. Endowed with excellent work abilities, a wide range of interests and artistic talent, Bīne's art period reveals several different and complex Latvian art environments of the first half of the 20th century and the diversity in its understanding during the early stage of its formation. The artist's life is an example of how dramatic social-political change can affect the life and work of a creative person. The study of Jēkabs Bīne's broad interests, engagement in social activism, long-term pedagogical practice and diverse creative heritage serves as an example of how the individual's understanding and trust in the state of Latvia developed in the first half of the 20th century. The study also uses previously identified biographical facts and creative works, specifying and analysing them within the context of his era.

RESEARCH PROCEDURE AND METHODS USED: the dissertation has been developed in a long research process. Earlier versions of specific parts have been published in academic and popular science journals, furthermore, the research has been presented at several international conferences. As new information has been received, it has been necessary to re-evaluate and clarify the conclusions expressed earlier. The education and experience of the author of the dissertation in the field of art and legal sciences, studies in political science, extensive work experience in management and project supervision, as well as several years of lecturer work with students teaching Western, Baltic and Latvian art history and exhibition management for students at several universities courses has also left an impression on the research.

The dissertation uses the author's previous research results within the framework of the bachelor's and master's theses for the Latvian Academy of Arts, references and acknowledgement are given to them, as well as materials which are attached to the dissertation appendices (for example, Dievturība's as an expression of national religion significance in Latvia). The facts and conclusions obtained as a result of the author's ten-year long research process, have allowed her to compile and analyse a large amount of factual material about the facts and work of Jēkabs Bīne's life, showing it in the context of socio-political developments in the first half the 20th century.

During the development of the work, several research methods of art science and their combinations were used, for example, formal and comparative analysis of works of art, including compositional, contextual, and biographical analysis.

The most important research methods in this work were the iconographic, sociological, and historical methods. One of the oldest basic methods of analysis in the research of works of art is the iconographic and iconological method, and they are also used in the dissertation. The iconographic method makes it possible to identify the images used in a work of art, for the representation of which the causes, context and symbolic meaning of the message are sought. This method is most widely used in the study and writing of works in the mythological and religious genres. The method of stylistic and iconographic analysis is used by selecting works of art and interpreting them. The iconological research method helps to discover the content messages possessed by individual works of art. This analysis was based on the method developed by the art historian Erwin Panofsky (1892–1968), which is based on the evaluation of a three-step work. This method often correlates with parts of compositional interpretation, and the analysis of the work is closely related to the theoretical explanation of the content of the work.

The comparative method is used to compare different views and opinions, but the systematic method is used to search for interrelationships. As a result of formal analysis, it was possible to

broaden the contextual views of individual artistic techniques. The comparative method is also used to understand different works of art and theoretical research of the period – their common and different forms of content, form, and expression. This method is especially useful when, during iconographic research, it is possible to compare the representation of a particular image or story by one or multiple authors in different time periods.

Contextual analysis plays an important role in the study of the meaning of Bīne's works of art and also in the general context of theoretical publications.

Analytical research methods are used to evaluate the findings of various sources. The research material is arranged and analysed on the basis of extensive and diverse sources of historical research. As a result, important information about historical facts has been obtained, as well as an analysis of their details has been made. When using literature sources of a particular historical period, it should be taken into account that they express the views, discoveries and knowledge of their time. From a modern point of view, opinions have often changed on certain issues, as well as new discoveries and additions of knowledge and facts, but in order to explain and analyse works of art and the artist's biography, it is necessary to understand the views and assumptions that existed at that time. Therefore, the dissertation evaluates the historical, political, social, and public views of the specific period.

An important aspect of the study was the biographical method, which justified the use of different sets of humanitarian and social interdisciplinary methods to analyse the relationship between a person's life and social structures and historical processes. Through this approach, life stories and memory narratives, their interactions between personal biographical facts, memories, social structures, historical events, and cultural space, were better understood, emphasizing the uniqueness of Bīne's personality in the changing network of cultural and social relations. The biographical method substantiates that by understanding an individual's personal life, a common understanding of the history of society can be formed.

OVERVIEW OF RESEARCH SOURCES: personality and creativity of Jēkabs Bīne were given attention periodically, occasionally highlighting one and at times another area of the artist's work. Looking at the artist's life and his memory to the present day, it can be concluded that name of Jēkabs Bīne can be found in periodicals and reviews of various artistic and cultural event overviews for the entire century; it has not disappeared during various political regimes and historical periods.

As different the political circumstances of Jēkabs Bīnes life have been, the same can be said for the artist's various works in different periods of time. During the years of the independent state of Latvia, the artist's literature and works of art were evaluated by art reviewers and critics of that time. Bīne continued to actively

publish his research and views, and to work in the arts during the first Soviet occupation and the years of the Nazi German occupation. After the Second World War, when the Soviet Union re-occupied Latvia, the artist became increasingly quiet and invisible to the public, and yet his name did not disappear. Even after his death, the name of Jēkabs Bīne continued to be included in the history of Latvian art, emphasizing the artist's achievements in applied art and painting as the most significant achievements. In Latvian exile periodicals, Jēkabs Bīne was associated with the study and research of Latvianness, ornamentation and the historical past. However, his pedagogical activities, as well as his participation in various political and social events of the time, has rarely been published.

The work was created using a rich range of original documents and primary sources, the opinion obtained as a result of their research, as well as getting to know and analyzing secondary sources. In the course of research, the identification, documentation, and systematization of original works of art were important.

The literature used can be divided into both chronological and thematic principles. The largest thematic groups include a collection of publications and documents on work of Jēkabs Bīne: reviews of the artist's work and exhibitions, reviews of joint work, theoretical articles on Bīne's painting and applied art, research by various authors on Bīne's work and life. The second – chronological

division of the literature is used in connection with the coverage of Jēkabs Bīne's public activities in publications and research on the artist's participation in various public and state organizations, such as Dievturi organizations, the Chamber of Arts and Literature as well as various artist organisations – Independent artist association, Art academy graduates club (this later became the Latvian Artists' Association), as well as the Artists' Union of the Latvian SSR (from 1945). Jēkabs Bīne's own research and original materials are examined separately.

Unpublished sources about the artist's personal life and views provide objective and comprehensive information. A wide range of original documents is available at the Latvian State Archives of the National Archives of Latvia (hereinafter – LNA LVA), where a separate fund 1757 of the person of Jēkabs Bīne has been established for the storage of important documents. The artist's archive contains documents and evidence from different periods of his life, but most of the dates are from after 1940. Some archive files contain Bīne's letters, original works of art, projects, various submissions, and correspondence. After the war, while living in Kuldīga, the artist had written down memories, where, based on specific biographical data, he also made an accurate list of his works, indicating the year of their creation, their dimensions and, as far as possible, their location. The author of the study has taken this information gathered in the manuscript into account when compiling the list of works of art, as well as Appendices 3 and 4,

where the dates and titles of several paintings are different from those mentioned in other publications. Significant thought and presence of Jēkabs Bīne is provided by the artist's own diary written in Riga in the 1950s, in which he writes down his movements, events and feelings almost every day. In some notebooks, Bīne has written about his work experience, travel and business trips to Moscow, Leningrad, or Kiev, as well as trips to sanatoriums, such as in Kislovodsk.

Documents on the professional activities of Jēkabs Bīne are kept in separate funds of the Latvian Academy of Arts, for example, the 485th Fund contains information about his work as an assistant professor at the Latvian Academy of Arts from November 18, 1942, to June 22, 1944.

Several interviews with Bīne's contemporaries, family members and former students have taken place during the course of the work. Records of these interviews, as well as correspondence, are kept in the archives of the author of the study. Important information about the artist's personal life and work in the period until the second half of the 1930s was obtained from the private archive of the artist's daughter Iza Bīne (currently in the archive of the author of the dissertation). It was also valuable to meet the artist's son Jānis Bīne, both listening to the memories of his father and getting acquainted with the materials at his disposal. The family's photo albums were especially pleasing, allowing a glimpse into Bīne's family and social life.

An important source of information was the letters and cards written by Jēkabs Bīne to his children Jānis Bīne and Iza Bīne, as well as to colleagues and friends, which can be found in various private archives. These letters help to get to know the artist more as a family person, as a friend and reveal his deepest feelings. Interviews conducted by art historian Māris Brancis, their transcripts and correspondence with former students of Jēkabs Bīne at both the Kuldīga School of Arts and Crafts and the Kaucminde Institute of Home Economics (currently in the archive of the author of the dissertation) were equally important sources of knowledge describing the facts and the artist's life. The character of Jēkabs Bīne, the teacher's talent, interpretations, and explanations of certain events are more vivid in the memories of his contemporaries.

An important part of the written sources are also Bīne's autobiographical materials – diaries, letters, memoirs, a list of works of art created. Most of them have not been published, with the sole exception of the Bīne's memoir “My Work: The Book of Jēkabs Bīne” published by Zigurds Konstants at “Doma” (5th edition) with some editorial references and explanations.

In connection with the centenary of Jēkabs Bīne, Māris Brancis has provided an insight into the artist's work and life in his book “Jēkabs Bīne”, published in 1995 by the Press House. The small edition summarizes general information about the artist's biography and work. The edition is supplemented by 20 pictures of

works of art, as well as cartoons drawn by the artist. This edition is the first publication to summarize the most important facts of Jēkabs Bīne's biography and to provide an insight into the overall picture.

However, in order to perform any factual examination of the artist's notes, the accuracy and correctness of the narratives of contemporaries' memories, it was necessary to get acquainted with additional literature. Literature was very important in the development of the study, which helped gain an overview and vision of political, artistic, and social developments in the relevant period. The research and explanations of historians about the historical and political events of the first half of the 20th century in Latvia during changes of various political powers were especially useful. As the understanding of this period of history played an important role in significant turning points in Jēkabs Bīne's life, as well as contributing to the formation of Jēkabs Bīne's personality, various historical reports and explanations of events combined with modern texts and art works of Bīnes contemporaries were analysed, studied and compared. Thus, it was possible to obtain materials and facts for comparison by searching for analogies and influences.

When using the literature sources of the specific historical period, in which the views, discoveries and knowledge of the time under review were expressed, it was important to remember that today, opinions have often changed, additional research has

emerged, and new facts have been obtained. However, in order to interpret and analyze the works of art and the artist's biography, it was necessary to get to know the widest possible set of views of the relevant period, to understand the most important events of that time and how specific views have changed and evolved to this day.

THE CREATIVE HERITAGE OF JĒKABS BĪNE. In order to fully and in-depth study the creative heritage of the artist Jēkabs Bīne, in addition to documentary materials that provide information about the artist's life, the opportunity to see the original works of art created by the artist is essential.

In order to research, systematize and create a unified catalogue of Jēkabs Bīne's works of art, it was necessary to get to know as much of the original works created by the artist as possible. It was a difficult and time-consuming process, as the works are in various museums, private and public collections. Together, the largest group of Bīne's works of art is housed in the Latvian National Museum of Art (hereinafter – LNMM), and its collection includes 31 paintings. There are several works in the Kuldīga Regional Museum, Talsi Regional Museum, Janis Rozentāls Saldus History and Art Museum, Liepāja Museum, Piebalga Art Works Repository. The most outstanding examples of applied art made by Bīne can be seen in the permanent exhibition of the Museum of Decorative Arts and Design. A large number of works of art are also owned by the artist's son, former students and other people close to Bīne. Many works of art now belong to future

generations, inheriting from Jēkabs Bīne's contemporaries or students, to whom the artist himself often donated the paintings. Bīne's works of art can be found regularly in exhibitions and auctions organized by art galleries both in Latvia and abroad, and several works are in the largest public and private collections in Latvia, such as the Kuldīga Municipality Collection, the Zuzānu Collection, and other art gallery collections. Jēkabs Bīne's works are kept with special care by Latvian families in exile in the United States and Canada. Some of the works that have perished or whose fate is unknown can be identified from photographs published in the press or private archives.

In general, the research of the dissertation includes all the creative works available to the author (approximately 800 items, including sketches and original drawings) in painting, graphics, and applied art by Jēkabs Bīne. As far as possible, the original works were used in the analysis of the works, but the works that were not available or had died at all during the research were analysed using reproductions from various periodicals, exhibition catalogues and publications in Internet sources. To reconstruct the themes of individual works that may have been lost, the titles of the works of art, the explanations, and descriptions by art critics and / or historians, as well as the artist's own records, were used. Exhibition and auction catalogues were very useful in gathering information about Jēkabs Bīne's works of art and creativity. The artist's autobiography mentions more than 1,000 works of art created

between 1915 and 1950. Descriptions of works vary, some indicate the technique, dimensions, customer, or owner of the work, often the amount for which the work was sold, the exact place and date of creation, and the rationale for the artist's idea or inspiration.

STRUCTURE OF THE DOCTORAL THESIS: the dissertation consists of an introduction, two main chapters with several subchapters, conclusions, a list of used literature and sources, an index of persons and six appendices.

Taking into account Jēkabs Bīne's active and versatile involvement in public duties, frequent job changes and continuous creative activity, the content of the dissertation is divided into two main chapters. The first chapter is divided into three sections based on a chronological breakdown. The subchapters of the second chapter are arranged according to the thematic information contained in them, which in turn is arranged according to the chronological data. However, it should be noted that the chronological order in the individual chapters overlaps, as the described events often exceed the boundaries of both thematic and chronological divisions.

THE SUBJECT MATTER OF THE THESIS HAS BEEN APPROBATED IN THE 18 PAPERS SUBMITTED TO THE INTERNATIONAL AND INTERDISCIPLINARY SCHOLARLY CONFERENCES AND 2 PUBLIC LECTURES.

1. Report "Why Study Art History? A Creative Personality as a Discoverer of the Social-political and Artistic Context of Life. Monograph on Jēkabs Bīne." International Conference "Crossroads of Culture XV", Latvian Academy of Culture. Latvia, Riga 2021
2. Report "Silent Protest of Propaganda Art. Case Study of Latvian Artist Jēkabs Bīne during 1945-1951." Conference "Art and The State in Modern Europe. (18th-21st century)", University of Zagreb. Croatia, Zagreb 2021
3. Report "Reflection of National Religions in Baltic Art in the 20th century in the First Half". International Conference "Ideas and Materials: In the Context of the Hybridity of Cultures in the Baltics and Other Regions", Latvian Academy of Arts. Latvia, Riga 2021
4. Report "Diversity of Interpretation of the Genre of Everyday Life in the First Half of 20th Century in Latvian painting". Daugavpils University 63rd International Scientific Conference. Latvia, Daugavpils 2021
5. Report "Academism in the Creative Work of the Students of the Master's Workshops of Professor Tillberg of the Latvian Academy of Arts". International Conference "Crossroads of Culture XIV", Latvian Academy of Culture. Latvia, Riga 2020
6. Report "Artist's Working Conditions in Latvia in the 20th Century in the First Half. The Example of Jēkabs Bīne (1895–

- 1955).” Scientific conference “Scientific Readings of Young Historians V”, Valmiera Museum. Latvia, Valmiera 2019
7. Paper “The Impartiality of the Diary in the Context of the Interpretation of History and Cultural Life”. 2019 WEI Report of the International Academic Conference on Education & Humanities and Social Sciences (WEI-EHSS-Vienna 2019). Austria, Vienna 2019
 8. Paper “Representing Time: Art and Artist”. International Conference on Culture and History (ICCH 2017). Spain, Barcelona 2017
 9. Paper “Shifts of Political Regimes and Art Pedagogy”. Twelfth International Conference on Arts in Society, The American University of Paris, and Pantheon Sorbonne University. France, Paris 2017
 10. Report “Ideas of Godfathers in Latvian Painting in the 20th Century interwar period”. Public lecture / seminar Valmiera Art Museum. Latvia, Valmiera, 2017
 11. Report “Articles by Jēkabs Bīnes on art”. Conference of the Doctoral Study Program of the Latvian Academy of Arts “Research and Discoveries. Research Methods”. Latvia, Riga 2017
 12. Report “Godhood in Latvian Painting”. Public lecture / seminar at Mūkusalā Art Salon. Latvia, Riga 2016

13. Paper "Latvian National Religion (Dievturība) Impact in Latvian Painting Art of the Twentieth Century During the Interwar Period". International Scientific Conference on Cultural Group Behavior Historical Re-Enactment, Contemporary Paganism and Fantasy-Based Movements, Vytautas Magnus University, Kaunas. Lithuania, Kaunas 2016
14. Report "The Image of a Woman in the Works of Jēkabs Bīne (1895-1955). Biographical Context and Interpretations." Conference of the Doctoral Study Program of the Latvian Academy of Arts "Artwork and its Message". Latvia, Riga 2016
15. Paper "Activity Conditions of Artists in the First Half of the 20th Century in Latvia: the Example of Jekabs Bine (1895-1955)". Third International Forum for Doctoral Candidates in East European Art History Berlin, Festsaal of Humboldt Graduate School. Germany, Berlin 2016
16. Report "Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine". International Scientific Conference, Social Sciences and Arts. SGEM Vienna Hofburg 2016. Austria, Vienna 2016
17. Paper "Godliness as a Representation of the Phenomenon of Latvian National Religion in Art in the 20th-30th years of 20th Century. The Contribution and Participation of Jēkabs Bīne." International Scientific Conference XXVI Scientific Readings, Daugavpils University. Latvia, Daugavpils 2016

18. Report "Pedagogical Activity of the Artist Jēkabs Bīne (1895-1955)". 3rd Master's Research Conference of the Latvian Academy of Arts. Riga, 2015

ONE MONOGRAPH IS COMPILED REGARDING THE TOPIC OF THE DOCTORAL THESIS AND 6 ARTICLES HAVE BEEN PUBLISHED IN SCIENTIFIC PUBLICATIONS.

BOOK

Gritāne Agita. Jēkabs Bīne. Series: Classics of Art History. Neputns Publishing House 2020. 144 pages (LV, ENG + 150 images)

SCIENTIFIC ARTICLES

1. Gritane A. Reflection of National Religions in Baltic Art in the First Half of the 20th Century. Internationally reviewed collection of scientific articles No. 4 of the Latvian Academy of Arts, special edition of the International Conference "Ideas and Materials: Cultural Hybridity of the Baltic and Other Regions". Latvia, Riga 2021.
2. Gritāne A. "The Image of a Woman in the Works of Jēkabs Bīne" Collection of scientific articles of the Latvian Academy of Arts No. 3 Acta Academiae Artium. Latvia, Riga 2020. ISBN 978 9934 541 49 0
3. Gritāne A. "Jēkabs Bīne's Work in the Context of Political and Social Events" Scriptus Manet 2/2017 Journal of Humanities and

Arts, University of Liepaja ISSN 2256-0564; ISBN 978-9934-569-28-9

4. Gritane A. "Representing Time: Art and Artist" International Journal of Culture and History Vol.3, no. 2 & 3, 2017. Chief Editor: Prof. Mladen Milicevic. ISSN 2382-6177

5. Gritāne A. "Reflection of Godliness in Latvian Painting in the Interwar Period of the 20th Century" Almanac of Comparative Studies Nr. 9 (38). Festive Phenomenon in Culture. Daugavpils University Academic Publishing House "Sun" 2016. ISSN 2255-9388; ISBN 978-9984-14-789-5 (IC Master list; EBSCO)

6. Gritane A. "Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine." 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM 2016, Conference proceedings Book 4 "Arts, Performing Arts, Architecture and Design" Volume I - History of Arts; Contemporary arts and performing & Visual arts. (pp43-50).

ARTICLE SUBMITTED FOR PUBLICATION:

1. Gritane A. Diversity of Interpretation of the Genre Painting in Latvian Art in the First Half of the 20th Century. Proceedings of the 63rd International Scientific Conference of Daugavpils University; part C "Humanities". Daugavpils, Daugavpils University, 2021. (EBSCOhost).

There are two publications in preparation that will be published during 2022:

1. “Silent Protest of Propaganda Art. Case Study of Latvian Artist Jekabs Bīne During 1945-1950”, prepared and submitted for consideration at the conference “Art and State in Modern Central Europe (18th - 21st century)” organized by the University of Zagreb in the internationally reviewed special edition of the Conference, which is scheduled to be published in the first half of 2022.

2. “The Role of Jēkabs Bīne in the Research of Latvian Ornament” has been prepared for submission and review in the special edition “Current Art Research” of the Latvian Academy of Arts of the LU LFMI magazine “Letonica” (reviewed, indexed in Scopus, ERIH PLUS and EBSCO databases). The edition is scheduled to be published in September 2022.

DEVELOPMENT OF THE DOCTORAL THESIS SUPPORTED IN 2 RESEARCH PROJECTS: National Research Program “Latvian Culture – a Resource for National Development.” No. VPP-KM-LKRVA-2020 / 1-003 “Cultural Capital as a Resource for the Sustainable Development of Latvia” and project no. 8.2.2.0 / 18 / A / 015 “To Strengthen the Academic Staff of the Latvian Academy of Arts in the Areas of Strategic Specialization”.

EXHIBITION: the author of the dissertation is also the curator of the exhibition of the 125th anniversary of the artist Jēkabs Bīne “Jēkabs Bīne. With love...” and the author of the exhibition catalogue (24 pages, including 15 images). The exhibition took place at the Kuldīga Art House in Kuldīga (Street 6, 1905) from October 17,

2020, to January 3, 2021. It exhibited 45 works of art from various periods from the collection of the Latvian National Museum of Art, the Zuzeum Art Center, the Zuzāni Collection and private collections. In total, about 550 people visited the exhibition. 300 copies of the catalog were available to visitors free of charge. During the exhibition, several interviews were held with Latvijas Radio (“Radio Rondo”), Latvian Television and programs of cultural events of Kurzeme regional television.

OUTLINE OF THE DOCTORAL THESIS RESEARCH

CHAPTER ONE: MENTIONS OF JĒKABS BĪNE IN ART HISTORY, ART REVIEWS AND DISSERTATIONS.

The first chapter of the dissertation has four subsections, which are dedicated to the review of publications about the artist Jēkabs Bīne in different time periods. The author has tried to study all available publications that mention any aspect of Bīne's biography or work. Jēkabs Bīne's creative talent and artistic abilities were not underestimated in contemporary publications or in later years, through the memories of the artists' contemporaries.

1.1 subchapter: the reviews of Bīne's work by his contemporaries provide a broad insight into the publications and reviews that appeared during the first half of the artist life in the press and magazines. Evaluating and systematizing the wide range of publications that mention the name of Jēkabs Bīne, it should be mentioned that the artist is mentioned extensively in exhibition descriptions and reviews during the 1930s. In the context of exhibitions, the name of Jēkabs Bīne was first mentioned in 1923 and 1924. In the review of the chronicle "Latvijas Saule", it was noted that the Riga City Art Museum has purchased two paintings by Jēkabs Bīne from the Autumn Exhibition of the Independent Artists' Unit - "Flowers" and "Summer Morning". The most extensive reviews of exhibitions and reviews of the artist's work can be read in connection with the annual association exhibitions.

1.2 subchapter: the reviews and feedback on the artist's performance published during Jēkabs Bīne's creative activity are summarized. During the Soviet occupation name of Jēkabs Bīne disappeared both from exhibitions and press descriptions. It reappeared later during commemorative exhibitions. After the artist's death various Latvian cities organized several commemorative exhibitions – 1969 in Tukums and Riga, 1978 in Koknese and Kuldīga, furthermore, in 1986 an Jēkabs Bīne's exhibition at the Latvian National Museum of Art was unveiled. His works, mainly portraits, landscapes, and genre paintings, regularly appeared in Soviet joint art exhibitions. An important role was played by the artist's wife Anna Bīne by creating a memorial room in Vecbebri, which continuously kept about 30 Bīne work.

1.3 subchapter: insight into Exile Periodicals. Several publications about Jēkabs Bīne can be found in Latvian exile periodicals. A lot of commemorative reviews and memorials appeared after the artist's death in October 1955.

1.4 subchapter: - modern publications (since 1991), summarizes articles published in recent decades and publications on Jēkabs Bīne. After the restoration of Latvia's independence, the name of Jēkabs Bīne was again actively mentioned in art editorials and in several commemorative exhibitions. The most significant was the commemorative exhibition held in 1995, dedicated to the 100th anniversary of the artist at the Museum of Decorative Arts in Riga.

CHAPTER TWO: JĒKABS BĪNE – PERSONALITY, ARTIST, TEACHER AND DIEVTURIS.

The second chapter of the dissertation is divided into five subchapters, each of which is divided into several sections. Each of the chapters looks at the most important areas of the artists activity and art works over different periods of time.

The first subchapter: personality formation: Riga (1895–1955). The subchapter is dedicated to the most significant stages of the artist's biography, which includes the period from 1895 to 1916. In separate sections, it focuses on the childhood of the future artist and his first education. Bīne started his education at the Riga City School of Commerce, but he learned the basics of art education at the Riga City School of Art.

The second subchapter: character hardening: Kharkov (1916–1920). It describes the life of Bīne in Kharkov from 1916 to 1920. Initially, he continued his studies at the Kharkov School of Art and later began his first career abroad.

The third subchapter: formation of experience and maturity: Riga (1920– 1945). The subchapter is dedicated to the maturity period of Bīne's life (1920–1945), which was spent in Riga. This subchapter is divided chronologically into different time periods reflecting the artists most important life events. It is divided into two sections: The Beginning of the Artist's Path (1920–1930) and activities during the Maturity period (1930–1945). The first section begins with his return to Riga and studies at the Latvian Academy

of Arts. In 1926 he graduated from the Figural Painting Workshop of the Latvian Academy of Arts. The review of this period provides an insight into the events of the formation of Bīne's family and personal life. This is followed by a section on Bīne's membership in artists' associations – the Independent Artists' Association and the Latvian Artists' Association. During this development phase, Bīne also began his pedagogical career, established his own Private Study, and started teaching subjects at the Latvian People's University. In the section on the maturity period, several subsections describe the activity of Bīne during his artistic maturity period until 1945, when he left Riga. A separate section is devoted to Bīne's activities, views, and publications in the Dievturība movement. The next section focuses on the artist's published articles and reviews on Latvian ornaments and Dievturība during the 1930s, as well as his regular evaluations of exhibitions and works by other artists. In addition to his multifaceted creative work, Jēkabs Bīne was also an active critic of art life and a vocal expressor of his opinion. The artist wrote the most in the 1930s and 1940s. However, both descriptions of art and research publications also appeared later. At the same time, Bīne expressed his views in various events and public speeches. He took part in the current discussions on the essence of art and its significance in society, actively participated in explaining the history of art and its understanding and spoke about the most recent research and publications in the press. Bīne expressed his thoughts loudly not

only during the period of Latvia's independence, but also continued to publish and perform during the first year of Soviet rule and the so-called German era. It is true that in each period of political power the topics that the artist talked about were different, and yet they all permeated a dialogue with a Latvian about history, tradition, and the special place of his people among other nations.

The focus on the Latvian national religious movement, Dievturība, played an important role in the formation of Bīne's views and creativity during this period. The interests of Dievturība members included the history of Latvia, ethnography, mythology, folk art, ancient ornament, traditions. Over time, Jēkabs Bīne became closer to these ideas, and thus the artist's worldviews and ethical values evolved. In the 1930s, the artist was already a passionate Dievturība member, which, of course, was reflected in his works – the themes of Latvian mythology began to appear in them. In the 1930s along with the depictions of mythological plots, works within the genre of landscape and everyday life are most widely represented. The importance and conviction of the thoughts expressed in Bīne's mythological works were rooted in his lifestyle and personal consciousness. The artist worked often and hard, delving into the genesis of folk ornament. While researching and discovering the symbolic meaning of ancient signs and ornaments, the artist relied on mythology, archaeological evidence, historical facts, and extensive cultural-historical comparisons. The time when Jēkabs Bīne became interested in mythological plots coincided with

the years when a return to the so-called national style was felt, the manifestations of which were ambiguous, revealing themselves in painting techniques, content references and ideological symbols. In the early 1930s, Bīne painted a number of works dedicated to mythology and the past, the content of which is likely to be an expression of the ideological convictions and views of Dievturība that were important to Bīne at that time. Undeniably, the Dievturība movement facilitated the study and interpretation of mythological material, thus helping the author understand the images, ornaments and messages found in Bīne's art. Bīne's ideologically loyal and vivid personality can be seen in one of his most outstanding works of this period, "Dievs, Māra, Laima". The painting is important both as one of his most expressive and deeply symbolic works, and as a visual confirmation of the efforts of Dievturība to revive the spirit of Latvian deities.

Bīne has called himself a genre artist, and this is also proved by the legacy of his work – in many paintings, the artist depicted people during basic activity. In the early 1940s, the mood in Bīne's works changed, the light colours and the "problem-free cosiness" seen before disappeared. Several paintings may have depicted the silenced and frightening tragedy of his time. One can only interpret what the painter really meant by feeling an inner resistance to what is happening, misunderstanding or fear, and allowing it to be expressed openly only in the mood of colour and tone.

During this period, in parallel with painting and graphics, Jēkabs Bīne was also active in applied art. The artist has made designs for furniture, textiles, ceramics, and metal products. All the applied art objects he created were based on the Latvian ornament.

Next, the artist's activities in various artist associations are followed, the division is made in chronological order. This subsection also examines Bīne's pedagogical work during these periods, divided into four sections according to the educational institutions in which he worked.

The fourth subchapter: The Kuldīga period (1944–1951). The subchapter reveals the life, pedagogical and creative activity of Jēkabs Bīne in Kuldīga (1945– 1951. In November 1944, Jēkabs Bīne started working at Kuldīga Secondary School as a teacher of drawing and art history. There he was also a teacher of various subjects until 16 July 1951. In addition to working at Kuldīga Secondary School, Bīne started working at Kuldīga Secondary School of Arts and Crafts. Bīne taught composition and ethnography to students of the Department of Ceramics and Handcrafts. Within the teaching process, he also found a way to talk about Latvian ornament, history, and ethnicity. While working as a teacher, Jēkabs Bīne has written detailed notes on the organization and goals of his pedagogical work. He followed the curricula closely but used the students' own reports by discussing them to complete the learning tasks. Bīne's notes also reveal the difficulties of the post-war school life.

During the first Soviet years that Jēkabs Bīne spent in Kuldīga, many landscapes, commissioned portraits and compositions of ideological propaganda were made. The content, mood and variety of painted genres changed. In the post-war years, many paintings of urban landscape were made. It was probably the safest genre at the time, according to the artist, so as not to make mistakes in the choice of the theme and to be able to safely display his paintings in exhibitions. While living and working in Kuldīga, the painter also performed commission work, either painting the portraits of Lenin and Stalin, or creating compositions for various events, but in his free time he could focus on depicting the urban environment.

The fifth subchapter: Return to Riga (1951–1955). The subchapter covers the last four years of the artist's life. After Jēkabs Bīne was fired from Kuldīga Secondary School of Arts and Crafts, he returned to Riga. After realizing that he would no longer find a job in Kuldīga, Bīne moved to Riga in the summer of 1951 at the invitation of his friends. His family – wife, son and mother remained in Kuldīga. His son Jānis continued his schooling, his wife had lost her job and regular income, and his mother Jēkabs Bīne had already been supporting for many years. In Riga, the artist first tried to contact friends and acquaintances who had previously advised him to return and offered him a job.

The distinction of this period is justified both by the change of life and workplace, and by the emotional and creative lull in the life of the artist at this time. Driven by the circumstances, Bīne began a

new phase in his life and focused on creating stained glass, as well as tried to adapt to the conditions of the existing system. Returning to Riga in 1951, Jēkabs Bīne was helped by Ernests Veilands, the then head of the portrait workshop "Art", who hired him. At the time, it was a rather bold gesture of friendship on the part of Veilands, as Bīne's past had repeatedly aroused the suspicions and complaints of the Soviet authorities. In the second half of 1951, Ernests Veilands was transferred to the official stained-glass factory. He was also accompanied by Jēkabs Bīne, Arnolds Vilkins, Egons Cēsnieks and other artists of the portrait workshop. Bīne continued to work in the stained-glass section of the "Māksla" factory until the last day of his life, at the same time trying to find time to paint and research topics close to himself.

However, the creative spark in the artist's work had faded. During these years, Bīne's life changed drastically – he stopped more than 25 years of teaching, devoting his main creative and professional forces to the art of stained glass. It was a period of the artist's life in which Bīne's efforts to accept the changes taking place around him were manifested and which proved that he could not accept them. In the stained-glass factory, the artist together with his colleagues fulfilled the official orders of the USSR. The work on the stained glass was both technically and thematically difficult. According to Bīne's notes, it can be concluded that creative freedom was not allowed in this work. Every detail in the composition was agreed and tested. In essence, the artist's task was to become an

excellent technical performer of the corresponding drawing and composition. There was no shortage of orders, the artists of the workshop designed and stained glass for both the Moscow metro stations and the Latvian SSR pavilion at the All-Union Agricultural Exhibition in Moscow, etc. The works provided these artists with fame and new ordering opportunities throughout the Soviet Union.

During the Soviet years, Jēkabs Bīne tried to live quietly, his articles were not published, and lectures were very rare. Returning to Riga in 1951, the artist tried to live in peace and seclusion, devoted himself to the art of stained glass and in the evenings continued to study ancient ornaments. However, on December 29, 1952, Bīne's performance at the Artists' House and his lecture on ornaments caused confusion and difficulties. This event confirms the ruthless attitude of the Soviet era towards the free expression of personal thoughts. Once again, Bīne managed to wriggle to avoid trouble. However, once again he had to hear about the inaccuracy and invalidity of his thoughts and opinions.

AT THE CONCLUSION OF THE THESIS, based on the information gathered during the research, conclusions are made about the life and work of Jēkabs Bīne in the context of events of the relevant period. An index of persons is compiled in the dissertation.

Six appendices are attached to the dissertation. The first appendix is a brief account of the facts and activities of Jēkabs Bīne's life, including artistic activity – participation in art exhibitions, as well

as Bīne's memorial exhibitions. The second appendix shows the artist's personal photographs. The third and fourth appendices contain visual material summarizing reproductions of Bīne's works of art. The two image appendices contain a total of more than 500 samples of art works analysed in the dissertation, as well as a list of images and a catalogue of all available works created by the artist. The fifth appendix contains Jēkabs Bīne's original research and examples of notebooks in the study of various ornaments, symbols, and themes. The sixth appendix contains research materials not included in the main text of the dissertation, which describe in more detail the events of the period under review. Not all the images included in the Appendices have been analyzed or mentioned in the doctoral thesis, however, the author considered that the widest possible inclusion of available images in the doctoral thesis helps to create a more complete insight and preserve it as a single source for legacy of Jēkabs Bīne.

CONCLUSION

The dissertation is dedicated to the artist, pedagogue and Dievturis Jēkabs Bīne, who has so far been sparsely studied in the history of art. It analyses the main events of the artist's life and his diverse work, evaluating his social activities in connection with the historical and political changes of the first half of the 20th century.

1. The path of early creative work of Jēkabs Bīne began by studying at the Riga City School of Art and the Kharkov City School of Art led by Vilhelms Purvītis. However, Bīne's creative signature and the rigidity of the stylistic direction were strengthened at the Latvian Academy of Arts while studying at the Figural Painting Workshop of Professor Jānis Roberts Tillbergs. He remained loyal to his academic career throughout the years and continued to be a realist. An important element of Bīne's means of artistic expression became the strict drawing that underlies any of his compositions. The artist was not afraid to experiment with bright, contrasting colors, but never allowed deviations from the accuracy of the drawing and its craftsmanship. Bīne did not significantly change his artistic signature – in some stages of his creative work there is a new search for artistic and stylistic means, focusing on the choice of complex compositions or freer brush strokes.

2. In the context of Latvian art, Jēkabs Bīne can be considered an artist who has fully dedicated his creative work efforts to embody the Latvian worldview, ancient folk cognitions, and historical events. The interwar period of the 20th century in

Latvian visual art can be described as a time of prosperity of modernism as well as a time of searching for issues of national identity and self-determination. Bīne belonged to the group of artists who saw in art the opportunity to express their views on the current question – what should national art be like? In order to express and substantiate his findings and ideas, the artist turned to the research of folk mythology and history, creating his own vision of Latvian art and the future of the nation.

3. The events of the history of the first half of the 20th century were important for the development of Bīne's personality and creativity. During this time, he expressed his views and personal convictions not only in works of art, but also by actively publishing theories and recent research in a number of publications, spoke about them at events, and at the same time led the Dievturība movement. It should be noted that in the interwar period of the 20th century, the mythological genre in art was often proposed as Latvian, and its ideological orientation also corresponded to the desired notion of national art. Bīne was one of the most active advocates and most prominent representatives of such views.

4. The combination of bright visual representations of mythological themes and a wide range of published texts, complemented by the artist's own everyday image, created the symbolic meaning of Jēkabs Bīne as an artist and Dievturis. His achievements in creating the visual representation of the

Dievturība movement and popularizing new neo-mythology can be considered some of the most significant contributions to Jēkabs Bīne's artistic heritage. A vivid example is Bīne's painting "Dievs, Māra, Laima", which was used as a symbolic proof of the identity of Dievturība both in the Soviet years by the organizations of exile Dievturība members and the church of modern Dievturība. An essential component of the works of Bīne's mythological genre is the presence or reference to the context of folklore. Of the wide range of mythological images found in folklore, the artist has used only a small number in his work. Only six main mythological images can be found in his works – Dievs, Māra, Laima, Ūsiņš, Mārtiņš, Pērkons. By preserving the features and functions mentioned in the textual descriptions of these images, the artist has assigned them the appropriate attributes and created a new visual form. In addition to the attributes, he used symbolic elements of the ornament, which in the structure of his work of art can be considered as signs with a higher degree of conditionality. In several theoretical studies, Bīne has substantiated the significance of the semantics of signs, the history of their origin and their use. In visualizing Latvian deities, they are reflected both in stories with ritual significance and in connection with a person's daily events. Bīne can be considered the originator of the iconography of the mythological image – Dievs, Māra, Laima. Due to the relatively short period during which the mythological genre developed and became popular, the canons of images were not very strict and definite.

However, the composition of the trio created by Bīne – Dievs, Māra, Laima – often serves as a visual example of the depiction of these Latvian deities. The mythological images created by the artist are anthropomorphic, with activities typical of the human world, dressed in folk costumes (both ethnographic and stylized).

5. Jēkabs Bīne was characterized by realistic and concrete thinking, in his mythological works he literally depicted the deities and traditions of ancient Latvia. The characters of these works are self-confident, brave, and hard-working representatives of the people. The Latvian presence (a loaf of bread, clay plates or a Latvian backyard) can also be felt in the still lifes and landscapes painted by Bīne. However, mostly the artist has focused on household painting. Often his works of art are created by balancing on a fine border, where deep, full-fledged, and conscious beauty could quickly become self-serving and decorative. However, Bīne never crossed this fragile boundary, being able to reveal in a balanced and professional way in his art not only the content of beauty as an aesthetic category, but also to create visually attractive, ideologically convincing works.

6. Jēkabs Bīne's social work was important, especially in the Dievturi organization. His belief and conviction that the nation's future must be based on past experience and knowledge was expressed in the press, in weekly and other public events. The movement started at that time is still alive and popular today.

Ernests Brastiņš, the ideological founder of Dievturi, was a close friend and like-minded person of Jēkabs Bīne. The preservation of the beliefs and traditions initiated by Dievturi to this day may be an interesting topic for further research. Such a study should be conducted from a broader perspective – interdisciplinary sciences (art history, anthropology, religion, and sociology). The mythological system based on ornament and folklore and its modern manifestations, initiated, and developed by Bīne and Brastiņš, can be analysed separately. The research started in the dissertation opens opportunities to continue in-depth research on the meaning of ornament and the explanations and diversity of mythological symbols in the visual arts of the first half of the 20th century.

7. In several works of art by Jēkabs Bīne one can find the interaction of different discourses – the visual discourse is often related to the Christian tradition, but the verbal one is rooted in Latvian folklore or vice versa. In his works, the artist often allowed himself to borrow visualization systems of religious images, adapting their forms of expression to depict mythological deities or images (silver background “Dievs, Māra, Laima”, altarpiece of the Cesvaine Lutheran Church). Such a conflict in the depiction of religious or mythological images – deities – should probably be considered unconscious, because the artist's intention was to clearly depict the divine based on well-known principles.

In general, the use of Dievturība knowledge in the 1920s–1930s in Latvian painting cannot be called particularly popular or systematic. During this period, which can be described as a general time of searching for Latvian and national style in art, the Dievturība movement actively tried to popularize their religious views, both by propagating them in various presses and other publications, in public lectures, etc., and by seeking to express their knowledge in creative work. The desire to affirm national identity in art was in line with the aims and objectives of the Dievturi.

8. The artist's interest in ancient Latvian folklore and ornament was also manifested in applied art, successfully combining it with production conditions. The successes were evidenced by the awards received in the field of applied arts.

9. The stories of Jēkabs Bīne's students and contemporaries played an important role in the creation of the dissertation, which helped to reconstruct the artist's character traits, independence of opinion and attitude towards the events of his time. In 1926, after graduating from the Latvian Academy of Arts, he began his career as a teacher and continued to work in various educational institutions (Kaucminde home economics seminar, Riga School of Arts and Crafts and Kuldīga School of Arts and Crafts) until 1951, making a valuable contribution to pedagogical work.

The most interesting events related to the artist's pedagogical work are highlighted in the dissertation. As a teacher, Bīne was very knowledgeable, sensitive, and responsive, he was

able to interest and fascinate others. While working as a teacher, during the first years of the Soviet era, Bīne continued to study ethnography and talk about the significance of the Latvian ornament. However, realizing the dangers of the subject, he tried to do so more indirectly, outwardly submitting to the new demands of power. Jēkabs Bīne taught both practical art subjects – drawing, composition, painting, and theoretical – art history, ethnography.

10. Bīne was actively involved in the art life of Latvia, as evidenced by his participation and activities in various art organizations and associations. At the beginning of Latvia's independence, he was one of the members of the Independent Artists' Association, later together with like-minded people he formed the Latvian Artists' Association and was its chairman. During the authoritarian regime implemented by Kārlis Ulmanis, the artist held the position of Deputy Chairman of the Visual Arts Section of the Chamber of Scripture and Art, but during the Nazi occupation of Germany he headed the Latvian Fine Arts Cooperative.

11. By tracing the artist's creative work, it can be concluded that 1920s–1930s was a time of prosperity for his work, when he was able to freely express his ideological convictions both in theoretical research and in works of art. At that time, the most well-known and critically acclaimed paintings were made, in which the

cool bluish-grey tones, laconic form and monumentality of the characters characteristic of Bīne's work appeared. His works were shown in exhibitions, and several solo exhibitions took place. In later years, the transformation of political and cultural life placed different demands on art, and the government's attitude towards all national manifestations was ambiguous. It was negative against the efforts of the Dievturība to restore the Latvian views of the world and life. In order to continue working, Bīne tried to adapt to the conditions of the surroundings, but he could be free only in thought and silence in the works where he expressed his ideological convictions. During the Soviet era, the artist's creative spirit subsided, and his works became less emotional, without deeper symbolic searches and creative inspiration. However, in some works of art, Bīne's most hidden views, ongoing misunderstanding and internal protest also broke out.

In 1945, the artist moved to Kuldīga and started working at the Kuldīga School of Arts and Crafts. During this period, he turned less to painting because he was employed as a teacher – the main artworks created were in landscape, still life and politically commissioned. In 1951, Jēkabs Bīne was fired from his job in Kuldīga, and in search of work he was forced to return to Riga, where he started working in the stained glass workshop of the Māksla factory. During the day he had to perform political propaganda works related to work duties, but in the evenings the artist painted variations of earlier mythological compositions,

studied the meaning and origin of the content of the ornament. The lecture given by Bīne in 1953 on the content of the ornament caused sharp conflicts and disagreements with the art regulators of that time. The question of his expulsion from the Artists' Union arose, but this probably did not take place due to the support of a close friend. In the summer of 1955, Jēkabs Bīne was awarded the title of Meritorious Artist of the Latvian SSR for excellent work in stained glass art. Broken by internal conflict, Jēkabs Bīne died suddenly at the age of 60. These events prove that the awards of the Soviet authorities and the opportunity to work on projects important to the authorities were not to be seen as a trust in the artist, but as an effort to use the person as a tool to achieve one's ideological goals and control one's beliefs.

Jēkabs Bīne lived a short but fulfilling life, thanks to a both to a charismatic personality, friendship, and openness, as well as hard work. Behind himself he left a rich creative heritage, an important contribution to the nations self-esteem building, historical research, and pedagogy.

